

T.C.

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME VE ORTAÖĞRETİM
KURUMLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN
ENGELLİ AKRANLARINI SOSYAL KABUL DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif KOYUNCUOĞLU

HEMŞİRELİK PROGRAMI

Ankara, 2016

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME VE ORTAÖĞRETİM
KURUMLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN
ENGELLİ AKRANLARINI SOSYAL KABUL
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Elif KOYUNCUOĞLU

HEMŞİRELİK PROGRAMI

Ankara, 2016

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

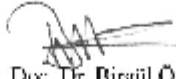
İlköğretim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin
Engelli Akranlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi

ELİF KOYUNCUOĞLU

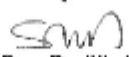
Yüksek Lisans Tezi

24.06.2016

Yardı. Doç. Dr. Sibel KÜÇÜK

Yardı. Doç. Dr. Birgül ÖZKAN

Yardı. Doç. Dr. Zübeyde KORKMAZ

Yardı. Doç. Dr. Sibel KÜÇÜK

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için
gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Özen ÖZENSÖY GÜLER

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarında patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

24.06.2016

Elif KOYUNCUOĞLU

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan yüksek lisans eğitimimin başından bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden bir öğrencisi olarak değil meslektaşısı olarak gören bana hep güvenen, sabrı, sevecenliği, en önemlisi beni hiç yalnız bırakmadığı için Sayın hocam Yard. Doç. Dr. Sibel KÜÇÜK'e, tezin tasarlanma aşamasında, ülkemizde geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı Sosyal Kabul Ölçeği'ni kullanmamda tecrübesi ile beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Yard. Doç. Dr. Ali Hikmet CİVELEK'e, uygulama aşamasında sabırla ve istekle destek olan Balıkesir Valiliği ve Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, veri toplama aşamasında gösterdikleri nezaket ve yardımlar için Bandırma İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlere, sevgili öğrencilere, kuzenim Enes BAŞ'a, eğitimim süresince başarılarımı borçlu olduğum ve hayatımın her anında sonsuz sevgi ve desteklerini hissettiğim başta annem Süreyya KOYUNCUOĞLU olmak üzere canım aileme minnet dolu sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Engelliliğin Tanımı	4
2.2. Engelliliğin Nedenleri	6
2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	6
2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler	6
2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	6
2.3. Engelliliğin Türleri	7
2.3.1. Fiziksel Engellilik	7
2.3.2. Zihinsel Engellilik	8
2.4. Yaygınlık	10
2.5. Engelli Hakları	10
2.5.1. Engelli Çocukların Hakları	11
2.5.2. Ülkemizde Engelli Çocuklara Yönelik Yapılan Yasal Düzenlemeler	11
2.6. Engelli Çocuklar ve Eğitim	12
2.6.1. Bir Arada Eğitimin Özel Gereksinimli Çocuk ve Normal Gelişim Gösteren Çocuk Üzerine Etkileri	13
2.6.2. Bir Arada Eğitimin Ebeveynler Üzerine Etkileri	14
2.6.3. Ülkemizdeki Engelli Öğrenciler ile İlgili Veriler	14
2.7. Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar	14
2.7.1. Tutum	14
2.7.2. Engelli Çocuklara Yönelik Olumsuz ve Olumlu Tutumlar	15
2.8. Sosyal Kabul	16
2.9. Engelliler ve Hemşirelik Hizmetleri	17

2.10. Okul Sağlığı	18
2.10.1. Okul Sağlığı Hemşireliği	18
2.11. Engelli Çocukların Akranları Tarafından Kabulü	19
3. MATERYAL VE YÖNTEM	21
3.1. Araştırmanın Türü	21
3.2. Araştırmanın Evreni	21
3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	22
3.3.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri	22
3.4. Araştırmanın Değişkenleri	23
3.5. Veri Toplama Araçları	23
3.5.1. Tanımlayıcı Anket Formu	23
3.5.2. Sosyal Kabul Ölçeği	24
3.6. Araştırmanın Etik Yönü	25
3.7. Verilerin Toplanması	25
3.7.1. Araştırmanın Ön Uygulaması	25
3.7.2. Araştırmanın Uygulanması	25
3.8. Verilerin Analizi	25
4. BULGULAR	27
4.1. Tanımlayıcı Anket Formundan Elde Edilen Bulgular	27
4.2. Sosyal Kabul Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	57
5. TARTIŞMA	69
5.1. Tanımlayıcı Anket Formundan Elde Edilen Bulguların Tartışması	69
5.2. Sosyal Kabul Ölçeğinden Elde Edilen Bulguların Tartışması	73
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	77
7. KAYNAKLAR	78
8. EKLER	92
EK-1. Tanımlayıcı Anket Formu	93
EK-2. Sosyal Kabul Ölçeği	97
EK-3. Etik Kurul Onay Formu	99
EK-4. Balıkesir Valiliği Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Onay Yazısı	101
9. ÖZGEÇMİŞ	102

ÖZET

İlköğretim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Engelli Akranlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi

Araştırma ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Balıkesir İli Bandırma İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okullarda öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 580 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler tanımlayıcı anket formu ve 'Sosyal Kabul Ölçeği' ile toplanmıştır. Ölçekten yüksek puan alan öğrencilerin engelli akranlarını kabul düzeyleri yüksek, düşük puan alanların kabul düzeyi düşük olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmede ortanca, kare, yüzde, Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin %50.2'sinin kız, %50.3'ü ilköğretim ikinci kademe, %49.7'sinin ortaöğretim düzeyinde eğitim gördüğü, %9.1'inin ailesinde engelli birey olduğu, %4.5'inin sınıflarında engelli öğrenci olduğu, %53.7'sinin ailesi dışında tanıdığı engelli birey bulunduğu belirlenmiştir. Yaş, cinsiyet, engelli bireylerle aynı sınıfta öğrenim görmenin, sosyal kabulü etkilediği ($p<0.05$) belirlenmiştir. Yaş arttıkça sosyal kabul ölçeğinde alınan puanların arttığı, kız öğrencilerin ölçek puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve sınıfta engelli birey bulunan öğrencilerin ölçek puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin engelli akranlarına yönelik kabul düzeylerinin artırılmasında engellilik eğitimlerinin verilmesi ve okul sağlığı ekibi içinde hemşirelerin işbirliğini arttıran çalışmaların yer alması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Akran, engelli, sosyal kabul

ABSTRACT

Determination Social Acceptance Level of Disabled Peer by the Students at Primary School Second Degree and Secondary School Institutes

This study was conducted to determine social acceptance level of disabled peer by the students at primary school second degree and secondary school institutes.

Total 580 students who studied to primary school second degree and secondary schools that bound to Directorate of National Education in Balıkesir city Bandırma village and accepted to participate to the study were consisted of the sample. Data was collected with descriptive survey form and 'Social Acceptance Scale'. Level of acceptance of disabled students with high scores on the scale is assessed as high, the acceptance level of the low points is assessed as low. For analysis, median, chi-square, percentage and Mann-Whitney U tests were used.

It is determined that of the students; 50.2% were girl, 50.3% were studying at primary second degree, 49.7% were studying at secondary school, 9.1% had got a disabled member in family, %4.5 had a disabled peer in class, 53.7% knew a disabled person out of family. It is found that age, gender and studying with disabled peer affected social acceptance ($p < 0.05$). With increased age social acceptance scores increased, scores of girls were higher than boys and scores of the students who studied with a disabled peer in class were lower.

It is suggested that disability education should be given to the students in order to increase acceptance levels of them related to disabled peers and the studies should be done that increase collaboration of nurses in school health team.

Keywords: Peer, disabled, social acceptance

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAMR	:Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği
BM	:Birleşmiş Milletler
ÇAG	:Çeyreklikler Arası Genişlik
ÇHK	:Çocuk Hakları Komitesi
ÇHS	:Çocuk Hakları Sözleşmesi
DM	:Diabetes Mellitus
DSÖ	:Dünya Sağlık Örgütü
H	:Hipotez
HT	:Hipertansiyon
ICID	:International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps
ILO	:Uluslararası Çalışma Örgütü
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
MSS	:Merkezi Sinir Sistemi
SHÇEK	:Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SVO	:Serebro Vasküler Olay
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Bilim, Eğitim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation)
d	:Etki genişliği
dB	:Desibel
n	:Sayı
p	:İstatistiksel anlamlılık düzeyi
χ^2	:Ki kare
Z	:Standart normal dağılımı
%	:Yüzde

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin dağılımı.....	27
Tablo 4.2. Öğrencilerin engelli bireylerle karşılaşma ve ailede kronik hastalık olma durumlarının dağılımı	29
Tablo 4.3. Öğrencilerin engelli bireyi tanımlama, engellilerin kullandıkları araçlar, engelli bilgi kaynakları, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların dağılımı	31
Tablo 4.4. Öğrencilerin engelli bireylere karşı tutumlara yönelik verdikleri yanıtların dağılımı	33
Tablo 4.5. Öğrencilerin cinsiyete göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	34
Tablo 4.6. Öğrencilerin cinsiyete göre engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	37
Tablo 4.7. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	39
Tablo 4.8. Öğrencilerin anne eğitim durumu ile engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	41
Tablo 4.9. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	43
Tablo 4.10. Öğrencilerin baba eğitim durumu ile engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	45

Tablo 4.11. Öğrencilerin gelir düzeyine göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	46
Tablo 4.12. Öğrencilerin gelir düzeyi ile engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	48
Tablo 4.13. Öğrencilerin ailede kronik hastalık olma durumu ile engelli birey tanımı konusunda verdikleri yanıtların karşılaştırılması	50
Tablo 4.14. Öğrencilerin ailede engelli birey olma durumuna göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	51
Tablo 4.15. Öğrencilerin ailede engelli birey olma durumu ile engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	53
Tablo 4.16. Öğrencilerin sınıfında engelli birey olma durumuna göre engelli birey tanımı, engellilerin kullandıkları araçlar, engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar, engelliler için sağlanan kolaylıklar konularında verdikleri yanıtların karşılaştırılması	54
Tablo 4.17. Öğrencilerin sınıfında engelli birey olma durumu ile engelli bireylere karşı tutumlara verdikleri yanıtların karşılaştırılması	56
Tablo 4.18. Öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puanına göre değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikleri ile iki grup karşılaştırılması	57
Tablo 4.19. Öğrencilerin sağlık personelinden bilgi alanların sınıflara göre dağılımı	58
Tablo 4.20. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	59
Tablo 4.21. Öğrencilerin engelli birey için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	61

Tablo 4.22. Öğrencilerin engelli birey ile karşılaşma durumu için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	62
Tablo 4.23. Öğrencilerin engelli bireylerin kullandıkları araçlar için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	63
Tablo 4.24. Öğrencilerin engelliler hakkında bilgi kaynakları için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	64
Tablo 4.25. Öğrencilerin engellilere sağlanan kolaylıklar için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	65
Tablo 4.26. Öğrencilerin engelli bireylere yönelik davranışlar için tanımladıkları değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	66
Tablo 4.27. Öğrencilerin engelli akranları ile etkinliklere katılmak isteme durumu için belirttikleri değişken gruplarına göre sosyal kabul ölçeği puanlarının karşılaştırılması	67

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Engelliliği, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) "kişiden ya da bir bütün olarak vücuttan beklenen davranışlar, yetenekler ve görevler olarak ifade edilen normal aktivitelerin yerine getirilmesindeki eksiklik ya da sınırlılık" olarak belirtmektedir (1). Engelli kişi doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi (2), engelli çocuk ise çevresindeki uyaranları algılama, algılananları değerlendirme, kavramsallaştırma, düşünme, öğrenme ve deneyimler arasında bağlantı kurabilme yetilerini kullanamayan, kendi dünyasında yaşamaya çalışan yada herhangi bir fiziksel ve motor yetersizliği olan ve kısaca mental, fiziksel, sosyal ve tıbbi yönleriyle yaşlılarından geride bulunan çocuk olarak tanımlanmaktadır (3).

Engelli çocuklar acıma, alay edilme, uzak durulma veya aşırı koruyucu davranışlar başta olmak üzere pek çok sorunla karşılaşabilmektedir. Soyutlanma ve yalnızlık; düşük benlik algısı, kendine güven duygusunun gelişmemesi, kaygı, utanma ve güdü eksikliği gibi problemler yaşayabilmektedir. Özellikle toplumsal önyargılar çocukların kendilerini ve çevrelerini algılamalarını şekillendirmektedir. Aileden sonra ilk karşılaşmaları toplumsal kurum olan okul, akranları ile olumlu ilişkiler geliştirebilme, aranan ve istenen arkadaş olma, akranları tarafından onaylanma, sevilme, kabul edilme, kendini yeterli ve değerli bir insan olarak görme ve kendini kabul etme davranışını gösterebilmeleri açısından önem taşımaktadır (4).

Okulda akranları ile olumlu ilişkiler geliştiremeyen çocuklarda yetersizlik, değersizlik hissi, kendine güven ve benlik saygısında azalma görülebilmektedir. Sosyal kabul görmeyen özel gereksinimli çocuklar, problemleri davranışlar gösterebilmekte ve sosyal ilişkilerden kaçınabilmektedir (5).

İnsan hayatında fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimler en hızlı çocukluk yıllarında gerçekleşmektedir. Çocuğun çevresini tanıdığı, çevresindeki ilişkileri anlamaya ve olayları yorumlamaya çalıştığı bu gelişim sürecinde aile ve yakın çevresinden sonra öğretmenleri, arkadaşları ve okul çevresi çocuğun tüm gelişimini etkileyen en önemli etmenlerdir (6). Engelli çocukların normal akranları ile birlikte bulunmalarının akranların model olma ve uyarım sağlamaları yoluyla yeni beceriler geliştirmelerine yardımcı olacağı, engelli olmayan akranların kabullenme davranışlarını azaltacağı ve sosyal kabulü geliştireceği düşünülmektedir. Ancak araştırmalar bu düşüncenin aksine engelli çocuklar ve sağlıklı akranlarının okul ortamında bir arada bulunmalarının sağlıklı akranlarında olumsuz tutumları güçlendirdiğini ve kabul görmeyen çocukların saldırgan tutumla ilişkili davranışlar sergileyebildiklerini de göstermektedir (7, 8). Akranları tarafından dostluklarına daha az karşılık verilen engelli öğrencilerin daha az sosyal davranış ve liderlik özelliği sergiledikleri, daha fazla izole edildikleri ve daha fazla şiddete maruz kaldıkları bilinmektedir (9). Akranlarınca kabul görmeyen, reddedilen ya da kayıtsız kalınan çocuklar, bu tutumların olumsuz etkilerini yaşamaktadırlar. Kabul edilmeme deneyimlerinin sonucu olarak çocuklarda okul başarısının düşmesine, ilerleyen yıllarda bu çocukların okuldan kaçma, suç davranışlarına karışma ve madde kullanımı; iş yaşamında ise; işe girme ve çalışma ile ilgili yaşadıkları olumsuzluklar mesleki yaşantılarında problemlerle karşılaşmalarına neden olmaktadır (10, 11). Skar (2003) 15-19 yaşlar arasındaki kısıtlı hareket kabiliyeti olan ergenlerin akranları ile ilişki kurmak için çaba harcamak ve engelleri aşmak zorunda olduklarını ve akranları ile ilişkilerde akran grubunun tutumları nedeniyle sosyal izolasyon yaşadıklarını belirtmektedir (12).

Dünya genelinde engelli çocukların engelli olmayan akranlarına oranla okula başlama oranlarının daha az olduğu ve engelli çocukların okulda bulunma süreleri ve okul başarılarının daha düşük olduğu bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan engelli çocukların %90'ının okula devam etmediği belirtilmektedir (13). Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2014-2015 verilerine göre ülkemizde 1.254 okulda ilköğretim birinci ve ikinci kademe; okulöncesi 304, ilköğretim kaynaştırma öğrencisi 72.095 olup, işitme engelli 2.065, görme engelli 701, ortopedik engelli 340, hafif düzeyde zihinsel engelli 1.626 öğrenci olmak üzere toplam 89.887 kaynaştırma öğrencisi ortaokulda öğrenim görmektedir. Ortaöğretimde ise 20.395 kaynaştırma

öğrencisi bulunmaktadır (14). Sağlıklı akranları ile aynı okullarda eğitim görmelerine karşın ülkemizde öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek için yapılan araştırmalar sınırlıdır. Olumlu ve olumsuz gerçeklere karşın sağlıklı çocuklara verilecek olan engelli farkındalığı, olumlu davranış ve tutum geliştirmelerine katkı sağlayabilir ve bu eğitimlerin sadece öğretmenler tarafından değil okul sağlığı ekibinin katkılarıyla yapılması gerekmektedir. Okul sağlığı hizmetlerinin yürütülmesi için var olan ekip içerisinde, öğrencilerin sağlığını korumak, geliştirmek, rehabilite etmek, engelli öğrencilerin bakımı için sağlık programları yürütme görevleri olan okul sağlığı hemşiresi de yer almalıdır (15).

Toplumun eğitiminde aktif rol oynadıkları düşünülen hemşirelerin yerel toplum olan okullarda engelli öğrencilere yönelik davranış ve tutumların araştırılması ile belirlenen eksikler doğrultusunda sağlık eğitimi programlarının oluşturulmasında aktif görev almaları önemlidir.

Öğrencilerin engelli akranlarına yönelik sosyal kabul düzeyleri ile ilgili hemşirelik alanında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Engelli çocukların karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve belirlenen sorunların çözümünde alınması gereken önlemlerin neler olduğunun bilinmesi önem taşımaktadır. Olumlu tutum ve davranış geliştirmenin çocukluk yıllarında başlaması, engelli olmayan çocukların engelli akranlarına yönelik tutum ve davranışlarının geliştirilmesinde ailenin ve başta öğretmenler olmak üzere okul çalışanlarının etkisi büyüktür. Bir sağlık eğitimcisi olarak hemşirelerin ekip işbirliği ve katkıları, engelli çocukların yaşadıkları sorunların önlenmesi, çözümü ve ilgili literatüre katkısı yönünden önem taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engelliliğin Tanımı

Türk Dil Kurumu engelli sözcüğünü "engeli olan, vücudunda eksik veya kusuru bulunan kişi" olarak tanımlamaktadır (16). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre yaşamının bir döneminde insanların çoğu geçici veya kalıcı bir yetersizlik yaşayabilmekte ve yaşadıkları süre içerisinde fonksiyonlarında giderek artan zorluklarla karşılaşabilmektedir (17). DSÖ engelliliği "kişiden ya da bir bütün olarak vücuttan beklenen davranışlar, yetenekler ve görevler olarak ifade edilen normal aktivitelerin yerine getirilmesindeki eksiklik ya da sınırlılık" olarak tanımlamaktadır (1).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) bir kolu olan ICIDH (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps)'in genişletilmiş tanıma göre ise engellilik, "sakatlık sonucu bir insanın normal kabul edilenleri yapabilmesinde ve belli bir tavırda beklenen aktivitelerini sergilemesinde gerekli olan performansını gösterme yeteneğindeki yoksunluk ve/veya sınırlılık" olarak ifade edilmektedir (18). Burcu'nun (2011) Coleman, Whyte ve Ingstad'dan aktardığına göre; engellilik, bireyin yaşam aktivitelerini sınırlayıcı, kısıtlayıcı zihinsel, fiziksel bozukluklar ve bireyin yeteneklerindeki ve gücündeki sınırlılık, eksiklik durumudur (18).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) uluslararası standart kabul edilen tanımında engellilik üç aşamalı bir süreç olarak tanımlanmaktadır:

1. Noksanlık (Impairment): Organ düzeyindeki bozuklukları, hastalığın belirti ve bulgularını içermektedir. Geçici ya da kalıcı olabilen psikolojik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlarındaki bir kaybı veya anormalliğidir.
2. Özürlülük (Disability): Bireysel düzeydeki fiziksel ve zihinsel yeti kaybını ifade etmektedir. Bir noksanlık sonucu oluşan ve bir insan için normal kabul edilebilecek sınırlar içinde, bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ya da kısıtlanması durumudur.

3. Maluliyet (Handicap): Bir noksanlık ya da sakatlık sonucunda, bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini sınırlayan dezavantajlı bir durumdur (1).

Engelli birey toplumdaki soyutlanmış bir yaşam sürdürmektedir (19). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nın 1983 yılında kabul ettiği, Engellilerin Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdamı Sözleşmesi'ndeki tanıma göre engelli; kabul edilmiş fiziksel ya da zihinsel bir özür sonucu, uygun bir iş temini, işte kalımı ve işinde ilerlemesi konusundaki beklentileri önemli ölçüde azalmış olan bireyi ifade etmektedir (20).

Ülkemizde 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun maddesinde ise engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır (2).

Engel; bireyin yaşamı boyunca yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağılı olarak toplumda oynaması gereken rolleri yetersizlik yüzünden yerine getirememesi ve yetersizliğin engele dönüşme durumu olarak da ifade edilmektedir (21).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) özürllülikle ilgili olarak hastalık sonuçlarına dayanan, sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflama yapmıştır (19, 22). Bunun yanında engellilik kavramının toplumsal yansımaları ile ilgili farklı teorik modeller bulunmaktadır (23).

2.2 Engelliliğin Nedenleri

Engelliliğin nedenlerinin büyük bir bölümünün önlenabilir nedenler olduğu görülmektedir (1, 23). Engellilik; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası oluşabilecek nedenlerden kaynaklanmaktadır.

2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

Genetik bozukluklar, bakteriyel ve viral enfeksiyonlar, teratojenlerin kullanımı, annede malnutrisyon, anemi, aşırı stres, yorgunluk, diyabet, astım, kalp hastalıkları ve psikiyatrik hastalıklar, yüksek riskli gebelikler, radyasyon, hormonal bozukluklar, travmalar, gebelik döneminde kontrolsüz ilaç kullanımı, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, doğum kanalının yapısal bozuklukları, akraba evlilikleri, kan uyuşmazlıkları gibi faktörler doğum öncesi nedenler arasında yer almaktadır (11, 24-27).

2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler

Erken doğum, zor doğum, doğum travmasına bağlı nedenler, doğum esnasında hipoksik kalmak, hipoglisemi, doğum kanalı enfeksiyonları, bebeğin geliş pozisyon anomalileri, asfiksi, kordon komplikasyonları, çoğul gebelikler doğum sırasında ortaya çıkabilecek nedenler arasında sıralanmaktadır (11, 24-27).

2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Travmatik beyin hasarı, menenjit, ensefalit, kızamık, kızamıkçık, difteri, boğmaca, suçiçeği, çocuk felci, kızıl gibi enfeksiyonlar, sarılık, kalp rahatsızlıkları, zehirlenme, toksik etki, kötü ve yetersiz beslenme, bulaşıcı hastalıklar, yetersiz perinatal bakım, kaza ve yaralanmalar, bebeğin kundaklanması, bebeğin gürültülü ve sağlıklı şartlarda büyütülmesi gibi ilk bebeklik ve çocukluk yıllarında karşılaşılan sorunlar yer almaktadır (11, 24-27).

2.3. Engelliliğin Türleri

Engellilik; konuşma, görme, işitme bozuklukları, ortopedik sorunlar, zihinsel engellilik şeklinde sınıflandırılmaktadır (11).

2.3.1. Fiziksel Engellilik

Cumurcu ve arkadaşlarının (2012) Sayyar'dan aktardığına göre, fiziksel engel, yapı ve fonksiyonlarda fiziksel yönden herhangi bir bozukluk ya da eksiklik oluşturarak bedensel yeteneklerini engelleyen veya bütünüyle kaldıran bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel engel; ortopedik, görme, işitme ve konuşma engelliler şeklinde sınıflandırılmaktadır (27).

2.3.1.1. Ortopedik Engelliler

Herhangi bir nedenle iskelet, kas ve sinir sistemindeki bozukluklar sonucu, bedensel yeteneklerin çeşitli derecelerde kaybedilmesi sonucunda toplumsal yaşama uyum sağlama, günlük gereksinimleri karşılamada güçlükler yaşayan ve korunma, bakım, iyileştirme, danışmanlık, destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiler ortopedik engelli olarak tanımlanmaktadır. İskelet, kas, eklem bozuklukları, sinir sistemi bozuklukları ile devimsel bozukluklar bu grupta ele alınmaktadır (27).

Milli Eğitim Bakanlığı'nca yapılan tanıma göre ise, ortopedik engellilerin, tüm düzeltmelere rağmen iskelet, sinir, kas ve eklemlerdeki özürlerinden dolayı normal eğitim-öğretimden tam olarak yararlanamadıkları belirtilmektedir (28).

2.3.1.2. Görme Engelliler

Görme yetisinin veya görsel uyarın algısının olmaması veya kaybı görme engellilik olarak tanımlanmaktadır (29).

2.3.1.3. İşitme Engelliler

Her iki kulakta birden, konuşmayı anlayamayacak seviyede işitme kaybı olması olarak tanımlanmaktadır (30). İşitme engeli çok hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilmekte, bireyin uyum ve iletişimdeki görevlerini tam olarak yerine getirmesini engelleyebilmektedir (31). DSÖ'ne göre, yetişkinlerde 41dB ya da daha fazla, 15 yaşına kadar olan çocuklarda 31dB ya da daha fazla işitme kaybı olanlar işitme engelli olarak tanımlanmaktadır (32).

İşitme engelli çocukların sesleri işitememesi sonucu dil gelişimlerinde farklılıklar ortaya çıkmakta ve bu farklılıklar sonucu işitme engelli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile iletişimde sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir (31, 33).

2.3.1.4. Konuşma Engelliler

Cumurcu'nun (2012) İblioğlu'ndan aktardığına göre; konuşma akışında, ritminde, titizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında ve artikülasyon bozukluğu bulunanlar konuşma engelli olarak tanımlanmaktadır (27).

2.3.2. Zihinsel Engellilik

Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği'ne göre (AAMR) (1992), bireyin var olan işlevlerinde önemli derecede gerilik, zeka, iletişim, kendine bakım ve sosyal etkileşim gibi alanlarda uyum davranışlarında bozulmalar olarak ifade edilmektedir. Bu durum, iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, akademik işlevler, boş zamanları değerlendirme, iş yaşamı alanlarından en az ikisi ya da daha fazlasında sürekli sınırlılık olarak tanımlanmaktadır (11, 34).

2.3.2.1. Sınıflandırma

Hafif Zihinsel Gerilik

Zeka bölümü puanı 50-55 ile 70 arasında, normale çok yakın ve zihinsel yetersizlik çok hafif olduğundan genel nüfustan ayrılamamakta, okulda daha yavaş öğrenmekte, bağımsız ya da minimum yardımla çalışabilmekte ve günlük yaşamlarını sürdürebilmektedirler şeklinde ifade edilmektedir (34).

Orta Derecede Zihinsel Gerilik

Zeka bölümü puanı 35-40 ile 50-55 arasında olan, zeka yaşları yaklaşık 6 ile 8.5 arasında, günlük yaşamda gerekli olabilecek basit aritmetik becerileri kazanabilmekte, günlük gereksinimlerini yardımsız ya da çok az yardımla

karşılatabilmekte, yetişkinlikte korumalı işyerlerinde çalışabilmektedirler şeklinde ifade edilmektedir (34).

Ağır Zihinsel Gerilik

Zeka bölümü puanı 20-25 ile 35-40 arasında, zeka yaşları yaklaşık 3.5 ile 6 yaş arasındadır. Öz bakım becerilerini yardımsız ya da gözetimle yapmayı başarabilmektedirler. Günlük yaşamlarını sürdürebilecek basit motor ve iletişim becerilerini kazanabilmektedirler (34).

İleri Derecede Ağır Zihinsel Gerilik

Zeka bölümü puanları 20-25'in altında, gruptakilerin çoğu temel uyumsal becerileri öğrenebilmekte, yetişkinlikteki tahmini zeka yaşları 3.5 yaşın altında olan, başka özürlerin de eşlik edebildiği, basit bedensel becerileri kazanabilen, öz bakım becerileri yeterli olmayan ve yardıma gereksinim duyan, başından geçenleri basit bir dille anlatabilen bireyler olarak tanımlanmaktadır (34).

Zihinsel engelli bireyler, öğrenme ile ilgili güçlük çekmektedirler (35, 36). Okula giden zihinsel engelli çocuklar bellek zayıflığı, dil gelişimi ile ilgili gecikmeler nedeniyle kendini ifade etmede zorlanmaktadır (37).

2.4. Yaygınlık

Dünya nüfusunun yaklaşık olarak %15'ini engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu oranın gelir düzeyi yüksek ülkelerde %11.8'e düştüğü, gelir düzeyi düşük ülkelerde ise %18.0 düzeyine ulaştığı belirtilmektedir (38). Birleşmiş Milletler Bilim Eğitim ve Kültür Örgütü (UNESCO, United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation) geliştirmekte olan ülkelerdeki engelli çocukların %90'ının okula devam etmediğini belirtmektedir (39).

Ülkemizde ise engelli nüfusun toplam nüfusa oranı %12.29 olarak belirtilmektedir. Bu oranın % 2.58'ini ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelliler, % 9.7'sini ise süreğen hastalığı olanlar oluşturmaktadır. Bu

oranlar içerisinde ortopedik engelliler %1.25, görme engelliler %0.6, işitme engelliler %0.4, zihinsel engelliler %0.5, dil ve konuşma engelliler %0.4 olarak gösterilmektedir. Yine bu veriler içerisinde erkeklerin oranı %11.10, kadınların oranı ise %13.45 olarak belirtilmektedir. Engelli nüfusta bütün yaş grupları içinde 0-9 yaş grubunda olanların oranı %1.54, 10-14 yaş %6.7 ve 15-19 yaş %7.1 olup, çocukluk döneminde engelli oranı %4.22 olarak gösterilmektedir. Bölgelere göre bakıldığında ise, engelli oranı %3.22 ile en yüksek Karadeniz Bölgesi, %2.23 ile de en düşük Marmara Bölgesi olarak belirtilmektedir. Engelli nüfusun okuryazarlık durumuna göre, okur-yazar olma oranı 6 ve daha yukarı yaştaki kişilerde %36.33'ü oluşturmaktadır (40).

2.5. Engelli Hakları

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 1981 yılını "Özürlüler Yılı" olarak ilan etmesi ve 2006 yılında Engellilerin Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilmesi engelli haklarına yönelik yükümlülükleri belirlemiştir (41). Bu sözleşme Türkiye tarafından da imzalanmış olup, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükleri getirmektedir. Engelli çocuklar ile ilgili olan 7. maddede; engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmaları vurgulanmaktadır. Taraf Devletler'in bu hakkın hayata geçirilmesi için engelli çocukların genel eğitim sistemi içinde etkili şekilde yararlanabilmeleri, ihtiyaçları doğrultusunda uyumlaştırılmaları ve desteklenmeleri, okullardaki etkinliklere dahil edilmelerini sağlamakla yükümlü oldukları belirtilmektedir. Aynı sözleşmenin 24. maddesinde işitme ve görme engelli çocukların uygun dille eğitim almalarının sağlanması, akran desteği ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi vurgulanmaktadır (42).

2.5.1. Engelli Çocukların Hakları

Engelli çocukların hem eğitim hem de sağlık kurumlarına erişimi konusunda benimsenmesi gereken etkili yaklaşımlar Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve Çocuk Hakları Komitesi'nce (ÇHK) belirtilmektedir. ÇHS'nin 23. maddesinde okullarda sağlık hakkı, genel eğitim, mesleki eğitim, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilmeleri için hazırlık programları ve dinlenme-eğlenme

olanaklarından etkin biçimde yararlanmalarından söz edilmektedir. Aynı zamanda ÇHK tarafından engelli ergenlerin özel hakları ve kaliteli eğitim olanaklarının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (13). Bu sözleşme kapsamında engelli çocuklar için, okul sistemindeki sağlık eğitim ve programlar, oyun, dinlenme, eğlence ve spor faaliyetlerine diğer çocuklarla eşit şekilde katılımlarının sağlanması gerekliliği belirtilmektedir (43).

2.5.2. Ülkemizde Engelli Çocuklara Yönelik Yapılan Yasal Düzenlemeler

2.5.2.1. Okul Sağlığı Alanında Düzenlemeler

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na göre çocuk sağlığı ile ilgili sorumluluğun Sağlık Bakanlığı'na ait olduğu, okullarda çocukların sağlığının izlemesinin ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) sorumluluk alanı olduğu vurgulanmaktadır (43). Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 3. maddesine göre çocukluk ve gençlik hıfzıssıhhasına ait işlerin yani okul sağlığının korunmasının Sağlık Bakanlığı'nın görevleri arasında yer aldığı belirtilmektedir (44). 2005 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan Okul Sağlığı Hizmetleri Hakkında Sağlık Bakanlığı Genelgesi'nde okul sağlığı hizmetlerinin içeriği belirtilmektedir (45).

2.5.2.2. Sağlık Hizmeti Sunumu ile İlgili Milli Eğitim Bakanlığı Düzenlemeleri

MEB'e bağlı öğretim kurumlarındaki öğrencilerin ve diğer personelin sağlık eğitim hizmetleri ve gerekli sağlık taramalarının yapılmasının bakanlığın sorumluluk alanında olduğu belirtilmektedir (43, 46). Bununla birlikte eğitim ve öğretim başlığı ile sözü edilen maddede, "engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve engeli olmayanlarla eşit eğitim imkanının sağlanması" amaçlanmaktadır (47).

2.5.2.3. Sağlık Hizmetlerinin Sunumu ile İlgili Düzenlemeler

Öğrencilerin rutin sağlık taramaları ve aşılımları, sağlık sorunlarının tespiti, tedavi, okul ve çevre koşullarının iyileştirilmesi, koruyucu sağlık önlemlerinin

alınması için okul sağlığı ve sağlık eğitimi çalışmaları, sporcu öğrencilere gerekli sağlık hizmetinin verilmesi ile ğretmen ve diğer personel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼kleri'nin sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir (43).

2.5.2.4. ocuk Sağlığı Hizmetlerinin Sunumu ile İlgili D¼zenlemeler

Sağlığın korunması ve geliştirilmesi ile ilgili yaşam becerilerinin kazandırılması, kronik hastalığı olan çocuklara yönelik sağlık hizmetleri ve sağlık eğitimi ile engelli çocuklara yönelik sağlık hizmetleri bu kapsamda yer almaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde engelli çocuğun sağlık durumunun okulda izlenmesine ilişkin özel bir madde yer almaktadır (43).

2.6. Engelli ocuklar ve Eğitim

Engelli ocukların eğitiminde aile, ğretmen ve toplum yer almaktadır. Ulutaşdemir'in (2007) Bilir ve zdoğan'dan aktardığına göre, özel gereksinimli çocukların toplumun bir yesi olarak yaşayabilmeleri için normal gelişim gösteren çocuklarla eşit eğitim olanaklarından yararlanmaları gerekmektedir. Okul politikaları ve yasalarla kısıtlayıcı olmayan ortamın desteklenmesi ve özel gereksinimli öğrencilerin akranlarıyla aynı ortamlarda eğitim görmeleri desteklenmektedir (5, 21). Başlangıçta yalnızca özel eğitim verilen okullarda eğitim gören özel gereksinimli çocuklar, daha sonra normal okullarda özel sınıflarda eğitim görmektedirler. G¼n¼m¼zde ise özel gereksinimli çocuklar normal sınıflarda, normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almaktadırlar (48, 49). Engelli ocukların normal gelişim gösteren çocuklar ile birlikte bulunmaları, toplum tarafından kabul edilen davranışları gözleyerek taklit edebildiklerini göstermektedir. Bu durum çocuğun sosyal kabul, uyum ve etkileşimini artırmaktadır (28, 50).

2.6.1. Bir Arada Eğitimin Özel Gereksinimli Çocuk ve Normal Gelişim Gösteren Çocuk Üzerine Etkileri

Özel gereksinimli öğrencilerin normal akran grubu ile bir arada eğitim görmeleri, etkileşim, iletişim kurma, arkadaşlık geliştirme, birlikte çalışma ve bireysel olarak güçlü ve zayıf oldukları alanlarda birbirlerine yardımcı olmayı öğrenmelerini, sosyal kabulü ve uyumu sağlamaktadır (51). Engelli çocuk, toplumun benimsediği davranış kalıpları geliştirmektedir. Bu durum toplum tarafından dışlanmamasını sağlamaktadır (50).

Engelli akranları ile bir arada eğitim gören normal gelişim gösteren çocuklar, kendinden farklı olanlara karşı olumsuz tutumlarını değiştirmekte, bireysel ayrılıkları fark etmekte, engelli çocukları anlamaya çalışmaktadırlar. Normal gelişim gösteren çocuklar öğretmen rolünü üstlenebilmektedirler. Engelli akranlarıyla birlikte oyun oynayabilmekte, yemekte, taşıma araçlarında ve oyun alanında özel bir arkadaş rolü alabilmektedir. Bu etkileşimlerinin sonucunda normal gelişim gösteren çocuklar engelli çocukların olumlu özelliklerini ve sahip oldukları yetenekleri öğrenebilmektedirler. Normal gelişim gösteren çocuklar özel eğitim alanındaki meslekler hakkında bilgi edinebilmektedirler. Normal gelişim gösteren çocukların engelli akranlarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu, engelli akranlarından olumsuz davranışlar öğrenmedikleri, kendini tanıma, sosyalleşme ve problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların, engelli akranlarının ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı oldukları, ahlaki açıdan daha duyarlı davrandıkları belirtilmektedir (28, 50).

2.6.2. Bir Arada Eğitimin Ebeveynler Üzerine Etkileri

Ebeveynlerin bir arada eğitim görme konusunda karmaşık duygularının ve tepkilerinin olduğu belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların ebeveynleri, engelli çocukların ihtiyaçlarının kendi çocuğunun eğitim ve güvenliğini aksatacağından ya da zarar verebileceğinden endişe duydukları için çocukları ile aynı sınıfta olmalarını istememektedirler (50).

2.6.3. Ülkemizdeki Engelli Öğrenciler ile İlgili Veriler

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2014-2015 yılı verilerine göre; 1.254 okulda 259.282 kaynaştırma öğrencisi öğrenim görmektedir. İlköğretim ikinci kademedeki kaynaştırma öğrencisi olarak; işitme engelli 2.065, görme engelli 701, ortopedik engelli 340, hafif düzeyde zihinsel engelli 1.626 öğrenci bulunmaktadır. Ortaöğretim kaynaştırma öğrencisi sayısı ise 20.395'tir (14).

2.7. Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar

Fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde çocuk çevresini tanımaya, çevresindeki ilişkileri kendince anlamaya, olaylara karşı bakış açısı kazanmaya ve olayları yorumlamaya çalışmaktadır. Bu süreçte çocuğun gelişimini etkileyen etmenler arasında aile, yakın çevre, öğretmenler, okul yaşamı ve arkadaşlar yer almaktadır (6).

2.7.1. Tutum

Tutum; psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış nesne veya duruma ilişkin olarak bireyin olumlu ya da olumsuz duygusal tepkilerini belirleyen öğrenilmiş eğilim olarak tanımlanmaktadır (52, 53). Kişinin, nesne veya olaylara karşı değerlendirici bir bakış açısı, bir şey hakkındaki düşünce veya duyguları olarak ifade edilmektedir (54, 55). Tutum, yaşantılar sonucu öğrenme yoluyla sonradan kazanılmakta ve çocukluk döneminde ebeveynlerin değer yargılarından etkilenmektedir (56). Tutumların; duygusal, bilişsel, davranışsal olmak üzere üç unsuru olduğu kabul edilmektedir. Tutumlar davranışları, davranışlar da tutumları etkilemektedir (55).

2.7.2. Engelli Çocuklara Yönelik Olumsuz ve Olumlu Tutumlar

Duygusal, toplumsal, kişisel ve kültürel etkenler engelli bireylere yönelik tutumları etkilemektedir (55, 57). Engelli bireyler çoğunlukla toplumla bütünleşmelerini engelleyen olumsuz tutumlarla karşı karşıya gelmektedir. Engellilere yönelik toplumsal tutum, sözel olarak olumlu ifade edilmekte ancak sözel

olmayan duygularda engelliler genellikle reddedilmektedir (58). Bu klişeleşmiş, ön yargılı ve reddedici tutumların yanı sıra acıma, alay etme, uzak durma veya aşırı koruyucu davranma olumsuz tutumlar arasında yer almaktadır (4). Altıparmak ve Sarı'nın (2012), Massie, Rosenthal ve ark.,'dan aktardığına göre engellilere yönelik tüm bu tutumlar onların toplumsal yaşama katılımlarını etkilemektedir (55). Tutumlar olumsuz olursa ergenlerin; kişisel, ailesel, toplumsal ve profesyonel ilişkilerinde sorunlar görülmektedir (59). Yalnızlık ve soyutlanma düşük benlik algısına, kendine güven duygusunun gelişmemesine, kaygı ve utanma duygularına yol açmaktadır. Aşırı koruyucu davranışlar ise bağımlılık, güdü eksikliği gibi sorunlara neden olabilmektedir. Yetersizlikten çok olumsuz tutumlar, engelli bireyin akademik başarısını, bağımsız yaşam ve sosyal becerilerinin gelişimini ve topluma uyumunu olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Engellilere yönelik olumlu tutumlar engellilerin aile, arkadaş, iş çevresi ve diğer çevrelerden kabul görmelerini ve toplumla bütünleşmelerini gerçekleştirebilmelerini sağlamaktadır (4). Engelli bireylere yönelik olumlu tutumların gelişebilmesi için engelli bireylerle, engelli olmayan bireylerin sosyal etkileşimlerinin artması gerekmektedir (58).

2.8. Sosyal Kabul

Sosyal kabul, bireyin grubun bir üyesi olarak herhangi bir etkinlik için seçilmesi ya da kişinin tüm kişiliğine karşı başkalarından gelen tepkiler ve bir tutum olarak tanımlanmaktadır (33, 60). Çocukların benlik kavramı, kendisine güven duygusu ve davranışlarının oluşmasında evden sonra karşılaşılan ilk kurum olarak okulda akranları tarafından sosyal kabul görmeleri büyük önem taşımaktadır. Akran kabulü, çocuğun bir akran grubundaki statüsünü göstermekte ve grup üyeleri tarafından popülaritesini ifade etmektedir (33). Sosyal kabul, özel gereksinimli öğrencilerin kendilerini kabul etmelerine, değerli ve yeterli görmelerine katkı sağlamaktadır. Sosyal olarak reddedilmeleri ise, kendine güven duygusunun azalmasına, kaygı ve utanma duygularının artmasına, düşük benlik algısına neden olabilmektedir (4). Yetersizliği olan çocuklar normal çocuklarla etkileşime girerek hedeflenen bazı davranışları öğrenebilmekte ve sosyal becerilerindeki yeterliliği arttırabilmektedir (11). Bununla birlikte öğretmenin olumlu ve kabul edici tutumu, sınıftaki normal öğrencileri bu duruma hazırlaması ve yetersizlik gösteren çocuklarla etkileşime geçmeleri yönünde çalışması sosyal kabulü arttırmaktadır (61).

Akranları tarafından kabul edilmeyen, kayıtsız kalınan, reddedilen çocuklar bu tutumların olumsuz etkilerini yaşamları boyunca taşımaktadır. Reddedilme deneyimleri, çocuklarda okul başarısının düşmesine, okulun seilmeyen bir yer olarak algılanmasına neden olmaktadır. Sonraki yıllarda bu çocuklar okuldan kaçma, suç davranışlarına karışma, madde kullanma, iş bulmada sorun yaşama, işinde kalıcı olamama ve düşük iş performansı gibi mesleki yaşantılarında duygusal ya da davranışsal problemlerle sıklıkla karşılaşabilmektedir (10, 11).

Yapılan bazı araştırmalar, engelli öğrencilere yönelik tutumların olumlu yönde değiştirilmesi ve sosyal kabulü geliştirmeye yönelik olarak engeli olan ve normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunmalarının çocukların engelli akranlarını kabul düzeylerini arttırmadığı, hatta varolan olumsuz tutumları daha da güçlendirebildiğini göstermektedir (4, 7). Benzer biçimde ilköğretim çağındaki engelli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile bir arada eğitim görmelerinin, oyun arkadaşı olarak tercih edilmediklerine, reddedildiklerine, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde olumsuzluklara neden olan düşük bir statüye atandıklarına ilişkin araştırma bulguları bulunmaktadır (4).

2.9. Engelliler ve Hemşirelik Hizmetleri

Ülkemizde bir sağlık profesyoneli olarak hemşirelik mesleği, tedavi hizmetlerinin yanı sıra, halk sağlığı hemşireliği alanında özellikle ana-çocuk sağlığı hizmetlerinde görev almaktadır. Ancak halk sağlığı alanında çalışan hemşireler engelli bireylerin bakımında birinci derecede rol alamamaktadırlar. Bu konuya ilişkin, 13.03.2005 tarih ve 25724 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliği'nin 35. maddesinde hemşire kadrosuna yer verilmesi gelişmeler arasında yer almaktadır (62). Bu yasal düzenleme ile engelli bireylerin yaşama uyum sağlaması, hemşirelerin; bakım verici, karar verici, koruyucu, gözetici, savunucu, yönetici, rehabilite edici, rahatlatıcı, eğitici ve danışmanlık rollerini yerine getirmelerine olanak sağlaması beklenmektedir (63). Engelli birey ve ailesine hizmet sunan geniş bir sağlık ekibi yelpazesi içerisinde, engellinin bakımı, tedavi hizmetleri ve takibi, sağlık eğitimi, ev ziyaretleri gibi konularda hemşirelere önemli roller düşmektedir (64).

Engelli bireylere yönelik sağlık eğitimi, engelli bireye günlük yaşam sürecinde gerekli olan iletişim ve bağımsız yaşam becerilerini kazandırmayı, engelli bireyin toplum içinde başkalarına en az bağımlı ya da bağımsız olarak yaşamasını, aynı zamanda en az sınırlandırılmış ortamda, olabildiğince üretken olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (65). Ülkemizde engelli bireylere bakım ve eğitim verecek örgün eğitim kurumların yetersizliği ve hizmet sunumunda yaşanan sorunların zmlenmesinde ğretmen, sosyal hizmet uzmanı, hemşire ve toplumun tüm bireyelerinin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmek için takım çalışmaları yapmaları gerekmektedir (21).

ocuk işçilik, sokakta yaşama, madde kullanımı, cinsel istismar ve şiddet gibi sosyal yaşamda bozulmalara neden olan durumlar çocukların okullara dezavantajlı sağlık koşullarıyla başlamasına ve bu çocukların okulda sağlık haklarına ulaşmasının daha da zorlaşmasına neden olmaktadır. Okulda sağlığın korunması ve geliştirilmesi için çocuğun sağlıklı davranışlar edinebilmesi, okulun ve yaşanılan çevrenin sağlığın geliştirilmesi için uygun bir ortam oluşturması gerekmektedir (66).

Tüm ocukların sağlık kontrolleri sağlık merkezlerinde gerekleştirilemeyeceğinden, okul sağlığı hizmetlerine ve okul sağlığı hemşiresine gereksinim duyulmaktadır. Bir toplum sağlığı hemşiresi olarak okul sağlığı hemşiresinin; toplumun yaş, cinsiyet, aile yapısı, ev ve evre koşulları gibi özellikleri, sağlık göstergelerini kullanarak sağlık düzeyini bilmesi gerekmektedir. Bu belirlemeler yapılırken veri toplama, fizik muayene, nörolojik değerlendirme, laboratuvar sonuçlarını değerlendirme, elde ettiği verilere dayanarak hemşirelik tanısı koyma, bakımı planlama, uygulama ve değerlendirme ile ilgili hemşirelik süreçleri kullanılmalıdır (15).

2.10. Okul Sağlığı

Olumlu ve olumsuz çoğu davranış aileden sonra okul ve sosyal çevrede şekillenmektedir. Okul ağı çocukları birçok davranışı gözlemleyerek model aldıklarından okulların, sağlığı geliştiren davranışların desteklenmesi için büyük sorumluluklara sahip olması gerekmektedir (67). Çağdaş okul sağlığı hizmetleri;

öğrenci sağlığı, okul çevresi, sağlık eğitimi ve okul personelinin sağlığı olmak üzere dört temel boyuttan oluşmaktadır (69).

2.10.1. Okul Sağlığı Hemşireliği

Okul sağlığı hizmetleri ekibinin içinde yer alan okul sağlığı hemşiresi öğrencilerin sağlığını korumada önemli bir rol oynamaktadır. Çağdaş sağlık hizmetlerine paralel olarak okul sağlığı hemşiresi birinci, ikinci ve üçüncü basamakta önemli görevler yürütmektedir (68). Okul sağlığı hemşiresinin rollerini ilk olarak Rustla'nın okul sağlığı koruma modelinde gündeme getirildiği bilinmektedir (15).

Sağlık eğitiminde, öğrencinin olumlu davranış kazanması için hemşire eğitim gereksinimlerini belirlemeli ve sağlık eğitimi planlamalıdır. Okullarda ele alınması gereken sağlık konularının yalnız bilgi verme şeklinde değil, aynı zamanda uygulamalı olarak da işlenmesi gerekmektedir (15, 69).

2.11. Engelli Çocukların Akranları Tarafından Kabulü

Literatürde engelli çocukların akranları tarafından sosyal kabul düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen pek çok çalışma yer almaktadır.

Kehle ve Guidubaldi (1980) eğitilebilir zihinsel engelli ile öğrenme/davranışsal güçlükleri olan çocukların kaynaştırma sınıflarında, takım çalışması ve bireyselleştirilmiş eğitim planlarının sosyal entegrasyonlarının geliştirilmesinde takım çalışmasının tek taraflı ve informal eğitim yöntemlerinden daha etkili olduğunu, cinsiyet ve engel türünün sosyal uyum ve kabulün temel belirleyicisi olduğunu belirtmişlerdir (70).

Popp ve Fu (1981) çeşitli ortopedik engellerin engelsiz okul öncesi çocukları tarafından engellilere yönelik bir ayrımcılık sebebi olmadığını vurgulamıştır. Ortopedik engelin neden olduğu fiziksel sınırlamaların öğrenilmesi çocukların engelli akranlarına karşı daha az önyargılı olmalarına ve engelli çocukların benlik kavramı üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır (71).

İlkokula giden ve öğrenme güçlüğü olan erkek öğrencilerin okulda ve okul sonrasında sağlıklı akranları ile birlikte olmalarının sağlıklı akranları tarafından popülerliği ve kabulü etkilediği tespit edilmiştir (72). Başka bir araştırmaya göre ise öğrenme güçlüğü olan çocukların diğer engellere sahip akranlarına göre sosyal kabulleri daha düşük bulunmuştur (73). Entegrasyon eğitimlerinde ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki kız çocukları zihinsel engelli akranlarına karşı daha olumlu tutumlar sergilemektedir (74).

4, 5, ve 6. sınıf düzeyinde engelli öğrenciler engelsiz öğrencilere göre daha az problem davranışı sergilemektedir (75). 10-13 yaşları arasında engelli çocuklar engelsiz akranları tarafından oyun arkadaşı olarak seçilmekte ancak yaş büyüdükçe karşılıklı akran ilişkileri azalmaktadır (76). Ağır zihinsel engelli çocuklara yönelik akran tutumlarının çok daha olumsuz olduğu bilinmektedir (77).

Sağlıklı çocukların engelli akranları ile sosyal etkileşime geçmeleri (78) ve yaşlarının küçük olması (79) kabul düzeyini arttırmaktadır. Aynı cinsiyetteki fiziksel engelli öğrencilerin sosyal kabulünü akran etkileşimi ve akademik destek programlarının önemli ölçüde arttırdığı belirtilmiştir (80).

6-12 yaş arası dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda atletik performans ve sosyal davranışları akranları tarafından kabulünde büyük ölçüde etkilidir (81). Öğrenme güçlüğü olan çocukların yalnızlık düzeyi yüksek, akran kabulü düşüktür (82). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların aksine serebral palsili çocukların akranları tarafından kabulünün düşük olduğu, daha fazla izole edildikleri ve daha fazla şiddete maruz kaldıkları gösterilmiştir (83).

Wong (2006) engellilere yönelik engeli olmayan öğrencilerin olumlu tutumlar geliştirmeleri için sosyal etkileşimin önemi vurgulamaktadır (84). Kraniyofasiyal farklılıkları olan ergenlerin sağlıklı akranları ile birlikte buldukları zaman diliminde sosyal kabul düzeyleri artarken, bir arada olmaları sonlandırıldığında bu düzey tekrar azalmaktadır (85).

Yapılan diğer araştırmalar da cinsiyet (86, 87, 88), yaş (4, 89), engelli akranları ile bir arada bulunma ve deneyim sahibi olma (90-98), engelli çocuğun engel türü (97-101), daha önce engelli bireyler hakkında bilgi sahibi olma ve eğitim

alma durumu (5,102), çocuğun kendisinin de herhangi bir engelinin bulunması (103) ve engelli çocuğun okul ortamında özellikle öğretmenler tarafından desteklenmesi (104) sağlıklı çocukların engelli akranlarına karşı olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğunu göstermektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Türü

Araştırma; ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarında eğitim gören ve normal gelişim gösteren öğrencilerin engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Balıkesir İli Bandırma İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okullardaki öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmanın yapıldığı 2014-2015 eğitim öğretim yılında Bandırma ilçesinde; 21 adet ilköğretim ikinci kademe eğitim veren okul bulunmaktadır. Bu okullarda 2.593 erkek, 2.330 kız öğrenci olmak üzere toplam 4.923 öğrenci bulunmaktadır. İlçede bulunan ortaöğretim kurumlarının sayısı ise 16'dır. Ortaöğretim kurumlarında 3.973 erkek, 3.718 kız öğrenci olmak üzere toplam 7.691 öğrenci eğitim görmektedir. İlçedeki okullarda eğitim gören engelli öğrencilerin engel türleri arasında; hafif zihinsel engelli, özel öğrenme güçlüğü, işitme engelli, görme engelli, ortopedik engelli, dil konuşma güçlüğü, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve otizm yer almaktadır.

Etki Genişliği (d): 0.25, Tip I hata oranı: 0.05, Tip II hata oranı: 0.10, Çalışmanın Gücü: 0.90 olarak hesaplanmış ve en az denek sayısı 550 olarak, takip sürecinse oluşabilecek izlem ve veri kayıpları dikkate alınarak en az %10 yedek birey ilave edilmesi ile toplam denek sayısının 605 olması uygun bulunmuştur (G*Power version 3.1.5 (Program written by Franz Faul, Universitat Kiel, Germany Copyright 1992-2012).

3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırmanın örneklemini; Balıkesir İli Bandırma İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okullarda öğrenim gören 6., 7., 8., 9., 10., 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Bandırma İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün onay verdiği ve engelli öğrencilerin bulunduğu okullar çalışmaya dahil edilmiştir. Her sınıf düzeyinden bir şube rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu sınıflarda bulunan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler çalışmaya alınmıştır. 600 öğrenciye anket verilmiş ancak 580 öğrenci anket formunu doldurarak teslim etmiştir. Toplam 580 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

2014-2015 eğitim ve öğretim yılında Bandırma ilçesinde, toplam ilköğretim ikinci kademe eğitim veren 19 okulda 108 kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 52'si ilköğretim ikinci kademe eğitim veren okulda bulunurken, mesleki ve teknik ortaöğretim eğitimi veren iki okulda 15 öğrenci eğitim görmektedir. Ayrıca ilçede bir ilkokul, bir ortaokul ve bir mesleki eğitim merkezi olmak üzere toplam üç adet özel eğitim okulu bulunmaktadır. İlçede bulunan dört okulda ise özel eğitim sınıfı vardır.

3.3.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya dahil edilme kriterlerini;

- 6, 7, 8, 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrenim görüyor olmak,
 - Engelli öğrencilerle birlikte öğrenim görüyor olmak,
 - Herhangi bir fiziksel ya da zihinsel engeli olmamak
- oluşturmuştur.

12. sınıf öğrencileri, dershaneye devam etmeleri, teknik lise öğrencilerinin staj için genellikle okulda bulunmamaları gibi nedenlerle okula devamları düzenli olmadığından çalışma kapsamına alınmamıştır.

3.4. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımsız değişkenler: Yaş, cinsiyet, ailede engelli birey bulunma durumu, aile dışında tanıdığı engelli birey olma durumu, sınıfında engelli birey bulunma durumu, yarı yapılandırılmış soru formu.

Bağımlı değişkenler: Sosyal Kabul Ölçeği

Araştırma Sorusu

İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin engelli akranlarını sosyal kabul düzeyleri nedir?

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; Tanımlayıcı Anket Formu (Ek-1) ve Sosyal Kabul Ölçeği (Ek-2) ile toplanmıştır.

3.5.1. Tanımlayıcı Anket Formu

Öğrencilere ilişkin kişisel bilgileri değerlendirmek için Tanımlayıcı Anket Formu (Ek-1) kullanılmıştır. Tanımlayıcı Anket Formu, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Tanımlayıcı Anket Formunda öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri ve engelli bireylerle ilişkin deneyimlerini değerlendirmeye yönelik hazırlanmış sorular yer almaktadır.

Tanımlayıcı Anket Formu, 30 adet kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. İlk 13 soru; yaş, cinsiyet, aile özelliklerini içermektedir. 14-30 arasındaki sorular engelli bireyleri tanımlayıcı, engelli bireylerle temas etme durumu, engelli bireylere yönelik yardımcı araçlar, bilgi edinme kaynakları ve engellilere yönelik tutumları sorgulamaya yönelik hazırlanmıştır. Sorularda birden fazla seçenek bulunmakta ve birden fazla seçenek işaretlenebilmektedir.

3.5.2. Sosyal Kabul Ölçeği

Normal gelişim gösteren öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek için Sosyal Kabul Ölçeği kullanılmıştır (Ek-2).

Sosyal Kabul Ölçeği; sosyal kabulü belirlemeye yönelik tutum ölçeği Siperstein (1980) tarafından, ABD Center for the Study of Social Acceptance in the University of Massachusetts'de geliştirilmiştir (61). Ölçek, Civelek tarafından 1990

yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışmanın cronbach alphası 0.83 olarak bulunmuştur (61).

Ölçek; 22 sorudan oluşmaktadır. Beşli dereceleme üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Ölçekte yer alan sorular için 'Evet', 'Sanırım Evet', 'Ne Evet Ne Hayır', 'Sanırım Hayır' ve 'Hayır' ifadeleri cevap olarak belirlenmiştir. En yüksek puan (5) Evet, en düşük puan (1) Hayır ifadelerini gösterir. Diğer ifadeler; (4) Sanırım Evet, (3) Ne Evet Ne Hayır, (2) Sanırım Hayır şeklinde puanlanmıştır. Ölçekten en az 22, en çok 110 puan alınabilir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması normal gelişim gösteren öğrencilerin engelli akranlarını kabul düzeylerinin daha yüksek, alınan puanın düşük olması ise normal gelişim gösteren öğrencilerin engelli akranlarını kabul düzeylerinin daha düşük olduğunu vurgulamaktadır. Bu ölçeğin, eğitim gördükleri okulda engelli öğrenci bulunan ancak kendilerinin herhangi bir engeli bulunmayan öğrencilere uygulanması gerekmektedir (4). Literatüre bakıldığında, ölçek deney grubu ve kontrol grubuna ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Ölçek puan ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, varyans analizi uygulanmıştır (4).

Sosyal Kabul Ölçeğine ait bu çalışmanın cronbach alphası da 0.945 olarak hesaplanmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'dan (02.02.2015) etik kurul onayı (Ek-3), Balıkesir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma izni (99191664/605.01/3685499) (Ek-4), öğrencilerden ve velilerden araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair sözel onam alınmıştır.

3.7. Verilerin Toplanması

3.7.1. Araştırmanın Ön Uygulaması

Araştırmanın ön uygulaması veri formlarının değerlendirmesi amacıyla beşi ilköğretim ikinci kademe öğrencisi, beşi ortaöğretim öğrencisi olmak üzere araştırmanın sınırlılıklarına uyan 10 öğrenci ile yapılmıştır. Ön uygulamaya alınan

öğrenciler araştırma örneklemine dahil edilmemiştir. Formlarda herhangi bir değişikliğe gerek olmadığı görülmüş ve araştırmanın uygulanmasına geçilmiştir.

3.7.2. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın verileri 01 Nisan 2015-01 Haziran 2015 tarihleri arasında toplanmıştır. Okul müdürleri ve ilgili öğretmenlerle ön görüşme yapılarak araştırmanın amacı anlatılmış ve veri toplama araçları tanıtılmıştır. Daha sonra sınıflarda öğrencilere araştırma ile ilgili bilgilendirme yapılarak, Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Kabul Ölçeğini nasıl dolduracakları açıklanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen öğrencilere form verilmemiştir. Öğrenciler formları doldururken sınıfta beklenilmiş ve soruları yanıtlanmıştır. Formların doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

3.8. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde ortanca (ÇAG–Çeyreklikler Arası Genişlik), sayı, yüzde, Ki-kare, Mann-Whitney U, Shapiro-Wilks dağılım testleri kullanılmıştır. Ölçek puanı hesaplanırken verilerin normal dağılıma uymadığı belirlenmiş ve tanımlayıcı istatistiklerinin gösteriminde ortanca (ÇAG–Çeyreklikler Arası Genişlik) değerleri kullanılmıştır. Sosyal Kabul Ölçeği puanının cinsiyet ve sınıf gruplarına göre farklılığını değerlendirmede Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir (IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) ve MS-Excel 2007 programlarında ile değerlendirilmiştir).

4. BULGULAR

Araştırma bulguları, tanımlayıcı anket formundan elde edilen bulgular ve sosyal kabul ölçeğinden elde edilen bulgular olmak üzere iki alt başlıkta verilmiştir.

4.1. Tanımlayıcı Anket Formundan Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.1. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler*	n	%
Cinsiyet (n= 580)		
Kız	291	50.2
Erkek	289	49.8
Yaşanılan yer (n=580)		
İl	21	3.6
İlçe	513	88.4
Kasaba	5	0.9
Köy	41	7.1
Aile tipi (n= 578)		
Çekirdek	497	86.0
Geniş	79	13.7
Diğer (anneanne, akraba)	2	0.3
Kardeş sayısı (n= 580)		
Yok	105	18.1
1-2 kardeş	439	75.7
3 ve üzeri kardeş	36	6.2
Eğitim görülen sınıf aralığı (n= 580)		
6-7-8.sınıf	292	50.3
9-10-11.sınıf	288	49.7
Anne eğitim durumu (n= 576)		
Okur-yazar değil	12	2.1
İlköğretim	341	59.2
Lise	157	27.3
Üniversite	66	11.4

Tablo 4.1. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı (Devamı)

Değişkenler*	n	%
Baba eğitim durumu (n=576)		
Okur-yazar değil	5	0.9
İlköğretim	252	43.8
Lise	191	33.2
Üniversite	128	22.1
Aylık gelir durumu (n= 549)		
1000 TL'den az	80	14.6
1001-1500 TL	190	34.6
1501-2500 TL	154	28.1
2501 TL'den fazla	125	22.7

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde; çalışmaya katılan öğrencilerin %49.8'inin erkek, %88.4'ünün ilçede yaşadığı, %86.0'sının çekirdek aile yapısında, %75.7'sinin 1-2 kardeş olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.1).

Çalışmaya katılanların %50.3'ü ilköğretim ikinci kademe okullarda (6-7-8.sınıf), %49.7'si ortaöğretim düzeyinde okullarda (9-10-11.sınıf) eğitim almaktadır. Öğrencilerin %59.2'sinin annesi ilköğretim mezunu iken %43.8'inin babası ilköğretim mezunudur. Öğrencilerin %34.6'sının aylık geliri 1001-1500TL arasındadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.2. Öğrencilerin Engelli Bireylerle Karşılaşma ve Ailede Kronik Hastalık Olma Durumlarının Dağılımı

Değişkenler*	n	%
Sınıfında engelli öğrenci bulunma durumu (n=575)		
Var	26	4.5
Yok	549	95.5
Aile dışında tanıdığı engelli birey bulunma durumu (n=572)		
Var	307	53.7
Yok	265	46.3
Ailede kronik hastalığa sahip birey bulunma durumu (n=579)		
Var	129	22.3
Yok	450	77.7
Ailede olan kronik hastalıklar (n=121)		
HT-DM-kalp hastalıkları	6	5.0
HT	22	18.2
DM	31	25.6
HT-DM	5	4.1
Kalp hastalıkları	22	18.2
Astım bronşit-solunum yolu hastalıkları	17	14.0
Diğer ¹	18	14.9
Aile dışında tanıdığı engelli bireyler (n=304)		
Arkadaş	109	35.9
Komşu	97	31.9
Uzak akraba	57	18.8
Komşu+ uzak akraba	4	1.3
Diğer ²	37	12.1
Ailede engelli birey bulunma durumu (n=580)		
Var	53	9.1
Yok	527	90.9
Engelli bireyin yakınlık derecesi (n=51)		
Baba/kardeş	13	25.5
Amca/dayı /hala/teyze	12	23.5
Kuzen	14	27.5
Diğer ²	12	23.5
En çok görülen engel türü (n=50)		
İşitme	7	14.0
Görme	6	12.0
Bedensel	20	40.0
Zihinsel	15	30.0
Bedensel+ zihinsel	2	4.0

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹ Diğer (MSS hastalıkları, grip-soğuk algınlığı, SVO)

² Diğer (akraba, tanıdık, okuldan biri)

Tablo 4.2'de engelli bireylerle karşılaşma ve ailede kronik hastalık olma durumu incelendiğinde; çalışmaya katılan öğrencilerin %9.1'inde ailesinde engelli bir bireyin bulunduğu, yakınlık derecesinin %27.5'inde kuzen olduğu belirtmiştir. Ailelerindeki engelli bireylerin engel türünü ise, %40.0'ı bedensel engelli şeklinde cevaplamıştır (Tablo 4.2).

Öğrencilerin %4.5'i sınıflarında engelli öğrenci olduğunu, %53.7'si ailesi dışında tanıdığı engelli birey bulunduğunu, %35.9'u ailesi dışında tanıdığı engelli bireyin arkadaşı olduğunu belirtmiştir (Tablo 4.2). Kronik hastalığı olan bireylerin %25.6'sında Daibetes Mellitus (DM), %18.2'sinde Hipertansiyon (HT) olduğu saptanmıştır (Tablo 4.2).

Tablo 4.3. Öğrencilerin Engelli Bireyi Tanımlama, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelli Bilgi Kaynakları, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Değişkenler*	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Engelli birey tanımı (n=566)				
Hasta birey	176	31.1	390	68.9
Uslu birey	49	8.7	517	91.3
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey	254	44.9	312	55.1
Görmeyen birey	294	51.9	272	48.1
Duymayan birey	285	50.4	281	49.6
Yürüyemeyen birey	294	51.9	272	48.1
Konuşamayan birey	253	44.7	313	55.3
Zekâ geriliği olan birey	301	53.2	265	46.8
Diğer ¹	39	6.9	527	93.1
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)				
Gözlük	176	30.9	394	69.1
İşitme cihazı	421	73.9	149	26.1
Koltuk değneği	351	61.6	219	38.4
Tekerlekli sandalye	486	85.3	84	14.7
Diğer ²	42	7.4	527	92.6
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)				
TV, gazete vb. medya organları	427	74.9	143	25.1
Aile	281	49.3	289	50.7
Öğretmen	239	41.9	331	58.1
Doktor, hemşire	176	30.9	394	69.1
Diğer ³	25	4.4	545	95.6
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)				
Okul binası tek katlı	45	7.8	529	92.2
Engelli asansörü	247	43.0	327	57.0
Rampalar	253	44.2	320	55.8
Yollarda sarı şeritler	448	78.0	126	22.0
Lavaboların boyu	118	20.6	456	79.4
Engelli tuvaleti	335	58.4	239	41.6
Görme engelliler için kabartma yazılar	165	28.7	409	71.3
Diğer ⁴	24	4.2	550	95.8

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Çalışmaya katılan öğrencilerin " engelli birey kimdir?" sorusunu %8.7'si uslu birey, %53.2'si zeka geriliği olan birey olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin %85.3'ü engelli bireylerin kullandığı araçlar için tekerli sandalye cevabını verirken, %30.9'u gözlük cevabını vermiştir. %74.9'u TV, gazete vb medya organlarından engelliler hakkındaki bilgilerini öğrendiğini belirtmiştir. Doktor, hemşire vb. sağlık personelinen bilgi edinenlerin oranı ise %30.9'dur (Tablo 4.3).

Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar olarak %78.0'i yollarda sarı şeritlerin olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 4.3).

Tablo 4.4. Öğrencilerin Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Yönelik Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Değişkenler*	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)				
Acıyorlar	300	52.2	275	47.8
Yokmuş gibi davranıyorlar	140	24.3	435	75.7
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar	186	32.3	389	67.7
Alay ediyorlar	101	17.6	474	82.4
Diğer ¹	52	9.0	523	91.0
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)				
Görmezden gelirim	22	3.8	557	96.2
Başka biri yardım eder, yoluma devam ederim	43	7.4	536	92.6
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim	31	5.4	548	94.6
Yardım ederim	496	85.7	83	14.3
Diğer ²	12	2.1	567	97.9

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem)

Öğrencilerin %52.2'si insanların engelli birey gördüğünde ona acıdıklarını belirtirken, %17.6'sı engelli birey gördüklerinde alay ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.4).

"Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğünde neler yapacağı" sorusuna, öğrencilerin %85.7'si (n=496) yardım ederim cevabını, %3.8'i (n=22) görmezden gelirim cevabını vermiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.5. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Cinsiyet				Test	
	Kız		Erkek		χ^2	P
	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı						
Hasta birey (n=176)	81	46.0	95	54.0	2.779	0.095
Uslu birey (n=49)	21	42.9	28	57.1	1.508	0.220
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=254)	141	55.5	113	44.5	3.371	0.066
Görmeyen birey (n=294)	170	57.8	124	42.2	10.622	0.001
Duymayan birey (n=285)	160	56.1	125	43.9	5.525	0.019
Yürüyemeyen birey (n=294)	160	54.4	134	45.6	2.484	0.115
Konuşamayan birey (n=253)	145	57.3	108	42.7	6.759	0.009
Zeka geriliği olan birey (n=301)	162	53.8	139	46.2	1.718	0.190
Diğer ¹ (n=39)	21	53.8	18	46.2	0.114	0.735
Engellilerin kullandıkları araçlar						
Gözlük (n=176)	78	44.3	98	55.7	4.621	0.032
İşitme cihazı (n=421)	218	51.8	203	48.2	0.342	0.558
Koltuk değneği (n=351)	197	56.1	154	43.9	9.407	0.002
Tekerlekli sandalye (n=486)	260	53.5	226	46.5	7.891	0.005
Diğer ² (n=42)	21	50.0	21	50.0	0.017	0.896
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar						
TV, gazete vb. medya organları (n=427)	231	54.1	196	45.9	7.066	0.008
Aile (n=281)	152	54.1	129	45.9	2.293	0.130
Öğretmen (n=239)	138	57.7	101	42.3	7.757	0.005
Doktor, hemşire (n=176)	89	50.6	87	49.4	0.010	0.921
Diğer ³ (n=25)	13	52.0	12	48.0	0.013	0.909
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar						
Okul binası tek katlı (n=45)	12	26.7	33	73.3	11.280	0.001
Engelli asansörü (n=247)	126	51.0	121	49.0	0.017	0.896
Rampalar (n=253)	123	48.6	130	51.4	0.721	0.396
Yollarda sarı şeritler (n=448)	236	52.7	212	47.3	3.207	0.073
Lavaboların boyu (n=118)	54	45.8	64	54.2	1.447	0.229
Engelli tuvaleti (n=335)	181	54.0	154	46.0	3.576	0.059
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=165)	86	52.1	79	47.9	0.188	0.665
Diğer ⁴ (n=24)	10	41.7	14	58.3	0.817	0.366

*Soruya birden fazla cevap verilmiştir, yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hissedemeyen)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Çalışmaya katılan öğrencilerden "Engelli birey kimdir?" sorusuna; kızların %46.0'sı, erkeklerin %50.0'si hasta birey cevabını vermiştir. Hasta birey cevabının cinsiyete göre karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($\chi^2=2.779$, $p=0.095$). Görmeyen bireyi engelli birey olarak belirtenlerin %57.8'i kız iken, %42.2'si erkek öğrencidir. Görmeyen birey cevabı ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır ($\chi^2=10.622$, $p=0.001$). Engelli birey tanımında duymayan birey cevabını veren öğrencilerin %56.1'i kız, %43.9'u erkektir. Duymayan birey cevabının cinsiyete göre karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=5.525$, $p=0.019$). Kızların %57.3'ü, erkeklerin %42.7'si engelli bireyi konuşamayan birey olarak tanımlamıştır. Konuşamayan birey cevabının cinsiyete göre karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($\chi^2=6.759$, $p=0.009$) (Tablo 4.5).

Engellilerin kullandıkları yardımcı araçlar sorusuna tekerlekli sandalye cevabını seçenelerin %53.5'i kızdır. Tekerlekli sandalye ($\chi^2=7.891$, $p=0.005$) ve koltuk değneği ($\chi^2=9.407$, $p=0.002$) cevapları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır. Kız öğrencilerin %44.3'ü, erkek öğrencilerin %55.7'si gözlük cevabını seçmiştir. Gözlük cevabı ve cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=4.621$, $p=0.032$) (Tablo 4.5).

Engelliler hakkında bilgilerini TV, gazete vb. medya organlarından edindiğini belirtenlerin %54.1'i, öğretmeninden edindiğini belirtenlerin %57.7'si kız öğrencidir. Cinsiyet ve TV, gazete vb gibi medaya organlarından ($\chi^2=7.066$, $p=0.008$) ve öğretmenlerden ($\chi^2=7.757$, $p=0.005$) bilgi edinme arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Doktor, hemşire vb. sağlık personelinden bilgi edinme ve cinsiyet arasında ise anlamlı bir fark saptanmamıştır ($\chi^2=0.010$, $p=0.921$) (Tablo 4.5).

Engelliler için çevresinde, sokak, okul, banka vb. gibi ortak kullanım alanlarında gözlemlenen kolaylıklar olarak erkeklerin %73.3'ü, kızların %26.7'si okul binasının tek katlı olmasını belirtmişlerdir. Cinsiyet ve okul binasının tek katlı olması cevabı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=11.280$, $p=0.001$). Diğer cevaplar ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.5).

Tablo 4.6. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Cinsiyet				Test	
	Kız		Erkek		χ^2	P
	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)						
Acıyorlar (n=300)	142	47.3	158	52.7	2.414	0.120
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=140)	63	45.0	77	55.0	2.187	0.139
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=186)	114	61.3	72	38.7	12.961	<0.001
Alay ediyorlar (n=101)	54	53.5	47	46.5	0.450	0.502
Diğer ¹ (n=52)	30	57.7	22	42.3	1.205	0.272
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)						
Görmezden gelirim (n=22)	4	18.2	18	81.8	9.311	0.002
Başka biri yardım eder, yoluma devam ederim (n=43)	17	39.5	26	60.5	2.069	0.150
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=31)	14	45.2	17	54.8	0.318	0.573
Yardım ederim (n=496)	263	53.0	233	47.0	11.945	0.001
Diğer ² (n=12)	4	33.3	8	66.7	1.376	0.241
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlik yapmayı isteme durumu (n=574)						
İsterim	257	55.2	209	44.8	22.843	<0.001
İstemem	32	29.6	76	70.4		
Etkinlikleri birlikte yapmama nedenleri (n=108)						
Onu küçümserim	0 ^a	0.0	3 ^a	100.0	8.172	0.017
Ondan korkarım	8 ^a	61.5	5 ^b	38.5		
Anlaşamam-oyunamaz	22 ^a	25.9	63 ^a	74.1		
Sınıftaki engelli arkadaşları ile rutin etkinliklere katılmayı isteme durumu (n=563)						
İsterim	249	57.8	182	42.2	37.607	<0.001
İstemem	36	27.3	96	72.7		
Rutin etkinliklere katılmama nedeni (n=96)						
Ondan utanırım	5	41.7	7	58.3	3.778	0.286
Ondan korkarım	6	46.2	7	53.8		
Onu küçümserim	0	0.0	1	100.0		
Onunla anlaşamam- ayak uyduramaz...	25	69.4	73	83.0		

Farklılığın olduğu gruplar küçük a,b harfleri ile belirtilmiştir.

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem istemem)

³Diğer (yanlış bir davranışta bulunmaktan çekinirim, kendim sağlam olduğum için üzülürüm)

⁴Diğer (yanlış davranmaktan çekinirim, rahatsız olurum)

Engelli bireyleri gördüklerinde "rahatsız edecek şekilde bakıyorlar" cevabı ve cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur ($\chi^2= 12.961$, $p<0.001$) (Tablo 4.6).

Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğünde yardım edeceği ($\chi^2=11.945$, $p=0.001$) ve görmezden geleceği cevapları ile ($\chi^2=9.311$, $p=0.002$) cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur. Görmezden gelirim diyenlerin %81.8'i erkektir (n=18) (Tablo 4.6).

Okulundaki engelli arkadaşları ile oyun, müzik, spor, okuma vb. gibi etkinlikleri birlikte yapmak isteme ve cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur ($\chi^2= 22.843$; $p<0.001$). İstatistiksel olarak anlamlı farkı "ondan korkarım" yanıtını verenler oluşturmaktadır. Evet yanıtını verenlerin %55.2'si (n=257) kız iken hayır yanıtını verenlerin %70.4'ü (n=76) erkektir. Diğer iki seçenekte erkeklerin oranı fazla iken burada kızların daha çok tercih ettiği belirlenmiştir (Tablo 4.6).

Sınıflarındaki engelli arkadaşları ile temizlik, yemek yeme vb. gibi rutin etkinliklere katılmak isteme ve cinsiyet arasında da anlamlı fark saptanmıştır ($\chi^2= 37.607$; $p<0.001$) (Tablo 4.6).

Tablo 4.7. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Anne eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı (n=566)										
Hasta birey (n=175)	4	2.3	107	61.1	46	26.3	18	10.3	0.680	0.878
Uslu birey (n=49)	1	2.0	31	63.3	13	26.5	4	8.2	0.653	0.884
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=251)	5	2.0	143	57.0	68	27.1	35	13.9	3.020	0.389
Görmeyen birey (n=292)	4	1.4	170	58.2	80	27.4	38	13.0	2.592	0.459
Duymayan birey (n=283)	4	1.4	164	58.0	78	27.5	37	13.1	2.453	0.484
Yürüyemeyen birey (n=290)	5	1.7	173	59.7	79	27.2	33	11.4	0.188	0.979
Konuşamayan birey (n=250)	4	1.6	142	56.8	71	28.4	33	13.2	2.213	0.529
Zeka geriliği olan birey (n=298)	6	2.0	172	57.7	83	27.9	37	12.4	0.898	0.826
Diğer ¹ (n=39)	1	2.6	19	48.7	14	35.9	5	12.8	2.043	0.564
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)										
Gözlük (n=175)	5	2.9	108	61.6	40	22.9	22	12.6	3.611	0.307
İşitme cihazı (n=418)	4 ^a	1.0	247 ^b	59.1	122 ^b	29.2	45 ^{a,b}	10.7	11.604	0.009
Koltuk değneği (n=348)	6	1.7	206	59.3	100	28.7	36	10.3	1.499	0.683
Tekerlekli sandalye (n=482)	9	1.9	284	58.9	136	28.2	53	11.0	1.304	0.728
Diğer ² (n=42)	3 ^a	7.1	29 ^{a,b}	69.1	7 ^b	16.7	3 ^{a,b}	7.1	8.760	0.033
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)										
TV, gazete vb. medya organları (n=424)	7	1.7	246	58.0	120	28.3	51	12.0	3.149	0.369
Aile (n=280)	4	1.4	166	59.3	75	26.8	35	12.5	2.075	0.557
Öğretmen (n=239)	3	1.3	144	60.3	66	27.6	26	10.8	1.635	0.651
Doktor, hemşire (n=176)	3	1.7	104	59.1	49	27.8	20	11.4	0.216	0.975
Diğer ³ (n=24)	2	8.3	14	58.3	6	25.1	2	8.3	4.821	0.185

Tablo 4.7. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler*	Anne eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)										
Okul binası tek katlı (n=45)	0	0.0	27	60.0	14	31.1	4	8.9	1.579	0.664
Engelli asansörü (n=244)	4 ^{a,b}	1.6	133 ^b	54.5	83 ^a	34.1	24 ^{a,b}	9.8	10.314	0.016
Rampalar (n=252)	3	1.2	150	59.5	71	28.2	28	11.1	2.055	0.561
Yollarda sarı şeritler (n=445)	11	2.5	259	58.2	129	29.0	46	10.3	6.137	0.105
Lavaboların boyu (n=116)	1	0.9	66	56.9	36	31.0	13	11.2	2.006	0.571
Engelli tuvaleti (n=332)	5	1.5	200	60.3	94	28.3	33	9.9	3.336	0.343
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=165)	3	1.8	96	58.2	51	30.9	15	9.1	2.408	0.492
Diğer ⁴ (n=24)	0	0.0	16	66.7	6	25.0	2	8.3	1.008	0.799

Farklılığın olduğu gruplar küçük a,b harfleri ile belirtilmiştir.

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Anne eğitim durumuna göre, çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ve hasta birey cevabını seçme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=0.680$, $p=0.878$) (Tablo 4.7).

Anne eğitim durumu ve işitme cihazını engellilerin kullandıkları araç olarak tanımlayan öğrencilerin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=11.604$, $p=0.009$) (Tablo 4.7). İşitme cihazının seçilme durumu çocukların annelerinin eğitim düzeylerinde farklıdır ($\chi^2=11.604$, $p=0.009$). İlköğretim ve lise mezunu annesi olan çocukların annesi okuryazar olmayanlara göre işitme cihazını seçme oranı daha fazladır. Üniversite ile diğer eğitim düzeyleri veya annenin okuryazar olmaması arasında fark bulunmamıştır.

Anne eğitim durumu ve engelliler hakkındaki bilgilerini TV, gazete vb. medya organlarından öğrendiğini belirten öğrencilerin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=3.149$, $p=0.369$) (Tablo 4.7).

Anne eğitim durumuna ve engellilere sağlanan kolaylıklara sunulan seçeneklerden engelli asansörünün seçiminde cinsiyetler arasında fark olduğu görülmüştür ($\chi^2=10.314$, $p=0.016$) (Tablo 4.7).

Tablo 4.8. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu ile Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Anne eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)										
Acıyorlar (n=296)	6	2.0	173	58.4	85	28.7	32	10.9	0.690	0.876
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=140)	4	2.9	76	54.3	47	33.5	13	9.3	4.629	0.201
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=186)	5	2.7	115	61.8	46	24.7	20	10.8	1.548	0.671
Alay ediyorlar (n=101)	1	1.0	61	60.4	29	28.7	10	9.9	1.075	0.783
Diğer ¹ (n=52)	0	0.0	28	53.8	15	28.8	9	17.4	3.291	0.349
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)										
Görmezden gelirim (n=22)	0	0.0	13	59.1	3	13.6	6	27.3	7.014	0.071
Başka biri yardım eder yoluma devam ederim (n=43)	2	4.7	23	53.5	12	27.9	6	14.0	1.969	0.579
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=31)	0	0.0	17	54.8	9	29.0	5	16.2	1.439	0.696
Yardım ederim (n=492)	10	2.0	295	60.0	137	27.8	50	10.2	5.950	0.114
Diğer ² (n=12)	0	0.0	8	66.6	2	16.7	2	16.7	1.169	0.760
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlikleri birlikte yapmayı isteme durumu (n=570)										
İsterim	10	2.2	273	58.7	126	27.2	55	11.9	0.549	0.908
İstemem	2	1.9	64	60.4	30	28.3	10	9.4		
Etkinlikleri birlikte yapmayı istememe nedenleri (n=99)										
Onu küçümserim	0	0.0	2	66.7	0	0.0	1	33.3	2.919	0.404
Korkarım-Anlaşmam - oynayamaz	2	2.1	59	61.5	27	28.1	8	8.3		

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem istemem)

³Diğer (yanlış bir davranışta bulunmaktan çekinirim, kendim sağlam olduğum için üzülürüm)

"Okulunuzdaki engelli arkadaşınız ile oyun, müzik, spor, okuma vb. gibi etkinlikleri birlikte yapmak isteme" ve anne eğitim düzeyinin ilkokul olması arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($\chi^2=0.549$, $p=0.908$) (Tablo 4.8).

Tablo 4.9. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Engelli Biyey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Baba eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Engelli biyey tanımı (n=566)										
Hasta biyey (n=176)	0	0.0	72	40.9	68	38.6	36	20.5	5.102	0.164
Uslu biyey (n=49)	1	2.0	24	49.0	17	34.7	7	14.3	2.818	0.421
Kol ya da bacaklarında bir şey olan biyey (n=254)	1	0.4	104	40.9	83	32.7	66	26.0	4.555	0.207
Görmeyen biyey (n=292)	3	1.0	127	43.5	90	30.8	72	24.7	2.753	0.431
Duymayan biyey (n=283)	2	0.7	120	42.4	91	32.2	70	24.7	1.956	0.582
Yürüyemeyen biyey (n=292)	3	1.0	127	43.5	92	31.5	70	24.0	1.480	0.687
Konuşamayan biyey (n=251)	2	0.8	101	40.2	85	33.9	63	25.1	2.463	0.482
Zeka geriliği olan biyey (n=298)	4	1.3	133	44.6	92	30.9	69	23.2	3.160	0.368
Diğer ¹ (n=38)	0	0.0	17	44.7	11	28.9	10	26.4	0.907	0.824
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)										
Gözlük (n=176)	2	1.1	81	46.0	56	31.8	37	21.0	0.844	0.839
İşitme cihazı (n=420)	3	0.7	183	43.6	140	33.3	94	22.4	0.546	0.909
Koltuk değneği (n=350)	3	0.9	152	43.4	114	32.6	81	23.1	0.451	0.929
Tekerlekli sandalye (n=484)	3	0.6	212	43.9	158	32.6	111	22.9	3.653	0.301
Diğer ² (n=40)	0	0.0	21	52.5	13	32.5	6	15.0	2.714	0.537
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)										
TV, gazete vb. medyaorganları (n=423)	4	0.9	175	41.4	143	33.8	101	23.9	3.483	0.323
Aile (n=279)	1	0.4	122	43.7	96	34.4	60	21.5	1.998	0.573
Öğretmen (n=237)	1	0.4	99	41.8	91	38.4	46	19.4	5.520	0.137
Doktor,hemşire (n=176)	1	0.6	81	46.0	66	37.5	28	15.9	6.535	0.088
Diğer ³ (n=25)	0	0.0	11	44.0	8	32.0	6	24.0	0.289	0.962

Tablo 4.9. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler*	Baba eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)										
Okul binası tek katlı (n=45)	2 ^a	4.4	16 ^b	35.6	19 ^{a,b}	42.2	8 ^b	17.8	9.399	0.024
Engelli asansörü (n=245)	3	1.2	111	45.3	76	31.0	55	22.5	1.562	0.668
Rampalar (n=252)	2	0.8	103	40.9	89	35.3	58	23.0	1.656	0.647
Yollarda sarı şeritler (n=446)	3	0.7	195	43.7	147	33.0	101	22.6	1.335	0.721
Lavaboların boyu (n=118)	2	1.7	42	35.6	41	34.7	33	28.0	5.766	0.124
Engelli tuvaleti (n=335)	3	0.9	139	41.5	110	32.8	83	24.8	3.579	0.311
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=164)	1	0.6	66	40.2	60	36.6	37	22.6	1.564	0.668
Diğer ⁴ (n=24)	0	0.0	9	37.5	13	54.2	2	8.3	5.851	0.119

Farklılığın olduğu gruplar küçük a,b harfleri ile belirtilmiştir.

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Baba eğitim durumu ve diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken ($p>0.05$), engelliler için sağlanan kolaylıklara okul binasının tek katlı olması cevabını seçenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($\chi^2=9.399$, $p=0.024$) (Tablo 4.9).

Tablo 4.10. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu ile Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Baba eğitim durumu								Test	
	Okuryazar değil		İlköğretim		Lise		Üniversite		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)										
Acıyorlar (n=300)	3	1.0	127	42.3	103	34.4	67	22.3	0.562	0.905
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=137)	1	0.7	58	42.3	49	35.8	29	21.2	0.540	0.910
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=185)	0	0.0	87	47.0	55	29.7	43	23.2	4.287	0.232
Alay ediyorlar (n=101)	0	0.0	42	41.6	36	35.6	23	22.8	1.412	0.703
Diğer ¹ (n=52)	1	1.9	22	42.3	17	32.7	12	23.1	0.763	0.858
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)										
Görmezden gelirim (n=22)	0	0.0	12	54.6	3	13.6	7	31.8	4.400	0.221
Başka biri yardım eder yoluma devam ederim (n=43)	0	0.0	12	27.9	20	46.5	11	25.6	5.747	0.125
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=31)	1	3.2	14	45.2	8	25.8	8	25.8	2.836	0.418
Yardım ederim (n=492)	4	0.8	219	44.5	164	33.4	105	21.3	2.011	0.570
Diğer ² (n=12)	0	0.0	6	50.0	4	33.3	2	16.7	0.392	0.942
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlikleri birlikte yapmayı isteme durumu (n=570)										
İsterim	3	0.6	211	45.7	151	32.7	97	21.0	5.619	0.132
İstemem	2	1.9	38	35.2	38	35.2	30	27.7		
Etkinlikleri birlikte yapmayı istememe nedenleri (n=101)										
Onu küçümserim	1	33.3	0	0.0	1	33.3	1	33.3		**
Korkarım- anlaşılamam - oynayamaz	1	1.0	35	35.7	34	34.7	28	28.6		

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

**Gözlemlerdeki denek sayısı yetersiz olduğundan test sonucu verilmemiştir.

¹Diğer (engeli yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem istemem)

³Diğer (yanlış bir davranışta bulunmaktan çekinirim, kendim sağlam olduğum için üzülürüm)

Babanın eğitim durumu ve engelli birey gördüğünde davranışları, karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler, engelli arkadaşlarıyla etkinliklere katılmayı isteme durumu arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.10).

Tablo 4.11. Öğrencilerin Gelir Düzeyine Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Gelir düzeyi								Test	
	1000 TL'den az		1001-1500 TL		1501-2500TL		2501 TL'den fazla		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı (n=566)										
Hasta birey (n=166)	22	13.3	56	33.7	52	31.3	36	21.7	1.118	0.773
Uslu birey (n=47)	7	14.9	17	36.2	16	34.0	7	14.9	2.039	0.564
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=241)	31	12.9	79	32.7	71	29.5	60	24.9	2.135	0.545
Görmeyen birey(n=279)	34	12.2	106	38.0	75	26.9	64	22.9	4.418	0.220
Duymayan birey (n=269)	34	12.6	99	36.8	74	27.5	62	23.1	2.096	0.553
Yürüyemeyen birey (n=276)	36	13.0	101	36.7	76	27.5	63	22.8	1.542	0.673
Konuşamayan birey (n=238)	29	12.2	88	37.0	65	27.3	56	23.5	2.444	0.485
Zeka geriliği olan birey (n=283)	42	14.8	92	32.5	88	31.1	61	21.6	2.761	0.430
Diğer ¹ (n=36)	4	11.1	11	30.6	9	25.0	12	33.3	2.508	0.474
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)										
Gözlük (n=166)	21	12.7	65	39.1	47	28.3	33	19.9	3.073	0.381
İşitme cihazı (n=399)	48 ^a	12.0	141 ^{a,b}	35.4	119 ^b	29.8	91 ^{a,b}	22.8	8.939	0.030
Koltukdeğneği (n=327)	42	12.8	116	35.4	96	29.4	73	22.4	2.568	0.463
Tekerlekli sandalye (n=462)	60	13.0	163	35.3	131	28.3	108	23.4	7.102	0.069
Diğer ² (n=38)	8	21.1	13	34.2	9	23.6	8	21.1	1.483	0.686

Tablo 4.11. Öğrencilerin Gelir Düzeyine Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler*	Gelir düzeyi								Test	
	1000 TL'den az		1001-1500 TL		1501-2500TL		2501 TL'den fazla		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)										
TV, gazete vb. medya organlarından (n=407)	58	14.3	135	33.2	115	28.3	99	24.2	3.594	0.309
Aile (n=267)	31	11.6	100	37.4	72	27.0	64	24.0	5.132	0.162
Öğretmen (n=226)	29	12.8	83	36.8	57	25.2	57	25.2	3.782	0.286
Doktor, hemşire (n=163)	27	16.6	51	31.2	49	30.1	36	22.1	1.704	0.636
Diğer ³ (n=23)	7 ^a	30.4	8 ^{a,b}	34.9	1 ^b	4.3	7 ^{a,b}	30.4	9.668	0.022
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)										
Okul binası tek katlı (n=44)	6	13.6	19	43.2	8	18.2	11	25.0	2.871	0.412
Engelli asansörü (n=233)	33	14.2	81	34.8	55	23.5	64	27.5	7.300	0.063
Rampalar (n=241)	25	10.4	91	37.8	68	28.2	57	23.6	7.092	0.069
Yollarda sarı şeritler (n=426)	59	13.8	154	36.2	119	27.9	94	22.1	2.701	0.440
Lavaboların boyu (n=108)	13 ^{a,b}	12.0	37 ^{a,b}	34.3	19 ^b	17.6	39 ^a	36.1	16.834	0.001
Engelli tuvaleti (n=313)	40	12.7	111	35.5	81	25.9	81	25.9	6.839	0.077
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=152)	25	16.5	44	28.9	45	29.6	38	25.0	3.054	0.383
Diğer ⁴ (n=23)	2	8.7	9	39.1	8	34.8	4	17.4	1.403	0.705

Farklılığın olduğu gruplar küçük a,b harfleri ile belirtilmiştir.

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Gelir düzeyi ve engellilerin kullandıkları araçlardan işitme cihazı cevabını seçenlerin arasında ($\chi^2=8.939$, $p=0.030$) ve engelliler için sağlanan kolaylıklar sorusuna lavaboların boyunun engellilere göre düzenlenmiş olması cevabını

seçenlerin arasında ($\chi^2=16.834$, $p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (Tablo 4.11).

Tablo 4.12. Öğrencilerin Gelir Düzeyi ile Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Gelir düzeyi								Test	
	1000 TL'den az		1001-1500 TL		1501-2500TL		2501 TL'den fazla		χ^2	P
	n	%	n	%	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)										
Acıyorlar (n=282)	38	13.4	99	35.1	76	27.0	69	24.5	1.626	0.653
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=133)	15	11.3	44	33.1	44	33.1	30	22.5	2.989	0.393
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=177)	25	14.1	63	35.6	49	27.7	40	22.6	0.079	0.994
Alay ediyorlar (n=99)	12	12.1	36	36.4	29	29.3	22	22.2	0.619	0.892
Diğer ¹ (n=48)	11	22.9	17	35.4	5	10.4	15	31.3	10.183	0.017
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)										
Görmezden gelirim (n=22)	3	13.6	4	18.2	7	31.8	8	36.4	3.783	0.286
Başka biri yardım eder yoluma devam ederim (n=39)	4	10.3	7	17.9	14	35.9	14	35.9	8.039	0.045
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=27)	5	18.5	8	29.6	6	22.3	8	29.6	1.416	0.702
Yardım ederim (n=470)	69 ^{a,b}	14.7	175 ^b	37.2	130 ^{a,b}	27.7	96 ^a	20.4	14.581	0.002
Diğer ² (n=11)	1	9.1	4	36.3	1	9.1	5	45.5	4.191	0.242
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlikleri birlikte yapmayı isteme durumu (n=570)										
İsterim	65	14.7	162	36.7	117	26.5	97	22.1	4.960	0.175
İstemem	15	14.6	27	26.2	36	35.0	25	24.2		
Etkinlikleri birlikte yapmayı istememe nedenleri (n=112)										
Onu küçümserim	1	33.3	0	0.0	1	33.3	1	33.3	1.736	0.629
Ondan korkarım-anlaşamam-oyunayamaz	13	14.0	26	28.0	33	35.5	21	22.6		

Farklılığın olduğu gruplar küçük a,b harfleri ile belirtilmiştir.

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem istemem)

³Diğer (yanlış bir davranışta bulunmaktan çekinirim, kendim sağlam olduğum için üzülürüm)

Gelir düzeyi ile karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğünde başka birinin yardım edeceğini düşünme cevabı ($X^2=8.039$, $p=0.045$) ve yardım etmeyi isteme arasında ($\chi^2=14.581$, $p=0.002$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (Tablo 4.12).

Tablo 4.13. Öğrencilerin Ailede Kronik Hastalık Olma Durumu ile Engelli Birey Tanımı Konusunda Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Ailede kronik hastalık olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı (n=566)						
Hasta birey (n=176)	35	19.9	141	80.1	0.985	0.321
Uslu birey (n=49)	16	32.7	33	67.3	3.188	0.074
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=253)	52	20.6	201	79.4	0.974	0.324
Görmeyen birey (n=293)	61	20.8	232	79.2	0.961	0.327
Duymayan birey (n=284)	57	20.1	227	79.9	1.899	0.168
Yürüyemeyen birey (n=293)	61	20.8	232	79.2	0.961	0.327
Konuşamayan birey (n=252)	51	20.2	201	79.8	1.310	0.252
Zeka geriliği olan birey (n=301)	62	20.6	239	79.4	1.306	0.253
Diğer ¹ (n=39)	12	30.8	27	69.2	1.653	0.199

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

"Engelli birey kimdir?" sorusuna duymayan birey cevabını verenlerin %20.1'inin (n=57) ailesinde kronik hastalığı olan vardır. Ailede kronik hastalık olma durumuna göre "Engelli birey kimdir?" sorusuna duymayan birey cevabını verenlerin karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($\chi^2=1.899$, $p=0.168$) (Tablo 4.13).

Tablo 4.14. Öğrencilerin Ailede Engelli Birey Olma Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Ailede engelli birey olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı (n=566)						
Hasta birey (n=176)	21	11.9	155	88.1	1.984	0.159
Uslu birey (n=49)	5	10.2	44	89.8	0.045	0.833
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=254)	21	8.3	233	91.7	0.652	0.419
Görmeyen birey (n=294)	24	8.2	270	91.8	1.039	0.308
Duymayan birey (n=285)	20	7.0	265	93.0	3.724	0.054
Yürüyemeyen birey (n=294)	24	8.2	270	91.8	1.039	0.308
Konuşamayan birey (n=253)	20	7.9	233	92.1	1.147	0.284
Zeka geriliği olan birey (n=301)	25	8.3	276	91.7	0.848	0.357
Diğer ¹ (n=39)	2	5.1	37	94.9	0.885	0.347
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)						
Gözlük (n=176)	20	11.4	156	88.6	1.825	0.177
İşitme cihazı (n=421)	38	9.0	383	91.0	0.012	0.912
Koltuk değneği (n=351)	33	9.4	318	90.6	0.231	0.630
Tekerlekli sandalye (n=486)	40	8.2	446	91.8	2.081	0.149
Diğer ² (n=42)	8	19.0	34	81.0	5.652	0.017
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)						
TV, gazete vb. medya organları (n=427)	36	8.4	391	91.6	0.983	0.322
Aile (n=281)	32	11.4	249	88.6	3.430	0.064
Öğretmen (n=239)	20	8.4	219	91.6	0.283	0.595
Doktor, hemşire (n=176)	32	18.2	144	81.8	25.204	<0.001
Diğer ³ (n=25)	2	8.0	23	92.0	0.040	0.842
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)						
Okul binası tek katlı (n=45)	7	15.6	38	84.4	2.329	0.127
Engelli asansörü (n=247)	23	9.3	224	90.7	0.003	0.955
Rampalar (n=253)	25	9.9	228	90.1	0.357	0.550
Yollarda sarı şeritler (n=448)	36	8.0	412	92.0	3.493	0.062
Lavaboların boyu (n=118)	9	7.6	109	92.4	0.457	0.499
Engelli tuvaleti (n=335)	32	9.6	303	90.4	0.098	0.755
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=165)	18	10.9	147	89.1	0.776	0.378
Diğer ⁴ (n=24)	3	12.5	21	87.5	0.319	0.572

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Ailesinde engelli birey bulunması ve engelliler hakkındaki bilgileri doktor, hemşire gibi sağlık personelinde edinme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=25.204$, $p<0.001$) (Tablo 4.14).

Tablo 4.15. Öğrencilerin Ailede Engelli Birey Olma Durumu ile Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Ailede engelli birey olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)						
Acıyorlar (n=300)	24	8.0	276	92.0	0.830	0.362
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=140)	15	10.7	125	89.3	0.628	0.428
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=186)	19	10.2	167	89.8	0.459	0.498
Alay ediyorlar (n=101)	10	9.9	91	90.1	0.110	0.741
Diğer ¹ (n=52)	6	11.5	46	88.5	0.433	0.511
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)						
Görmezden gelirim (n=22)	0	0.0	22	100.0	2.304	0.129
Başka biri yardım eder, yoluma devam ederim (n=43)	0	0.0	43	100.0	4.680	0.031
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=31)	1	3.2	30	96.8	1.384	0.239
Yardım ederim (n=496)	51	10.3	445	89.7	5.299	0.021
Diğer ² (n=12)	1	8.3	11	91.7	0.010	0.921
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlikleri birlikte yapmayı isteme durumu (n=570)						
İstirim	43	9.2	423	90.8	0.001	0.992
İstemem	10	9.3	98	90.7		
Etkinlikleri birlikte yapmayı istememe nedenleri (n=101)						
Onu küçümserim	1	33.3	2	66.7	1.903	0.168
Ondan korkarım-anlaşamam- oynayamaz	9	9.2	89	90.8		

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmem istemem)

Ailesinde engelli birey bulunması ve karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüklerinde başka biri yardım eder ($\chi^2=4.680$, $p=0.031$) ve yardım ederim ($\chi^2=5.299$, $p=0.021$) cevapları arasında anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 4.15).

Ailesinde engelli birey bulunması ve insanların engelli birey gördüğünde acıması ve okulundaki engelli arkadaşı ile oyun, müzik, spor, okuma vb. gibi etkinlikleri birlikte yapmak isteme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir (sırasıyla $\chi^2=0.830$, $p=0.362$; $\chi^2=0.001$, $p=0.992$) (Tablo 4.15).

Tablo 4.16. Öğrencilerin Sınıfında Engelli Birey Olma Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Sınıfında engelli birey olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
Engelli birey tanımı (n=566)						
Hasta birey (n=174)	11	6.3	163	93.7	1.659	0.198
Uslu birey (n=49)	7	14.3	42	85.7	11.388	0.001
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (n=254)	6	2.4	248	97.6	5.347	0.021
Görmeyen birey (n=294)	10	3.4	284	96.6	2.068	0.150
Duymayan birey (n=285)	8	2.8	277	97.2	4.298	0.038
Yürüyemeyen birey (n=294)	10	3.4	284	96.6	2.068	0.150
Konuşamayan birey (n=253)	9	3.6	244	96.4	1.174	0.279
Zeka geriliği olan birey (n=301)	13	4.3	288	95.7	0.131	0.717
Diğer ¹ (n=38)	4	10.5	34	89.5	3.229	0.072
Engellilerin kullandıkları araçlar (n=570)						
Gözlük (n=175)	6	3.4	169	96.6	0.397	0.529
İşitme cihazı (n=419)	12	2.9	407	97.1	7.315	0.007
Koltuk değneği (n=350)	8	2.3	342	97.7	8.478	0.004
Tekerlekli sandalye (n=485)	13	2.7	472	97.3	19.576	<0.001
Diğer ² (n=42)	10	23.8	32	76.2	42.885	<0.001

Tablo 4.16. Öğrencilerin Sınıfında Engelli Birey Olma Durumuna Göre Engelli Birey Tanımı, Engellilerin Kullandıkları Araçlar, Engelliler Hakkında Bilgi Alınan Kaynaklar, Engelliler İçin Sağlanan Kolaylıklar Konularında Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması (Devamı)

Değişkenler*	Sınıfında engelli birey olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar (n=570)						
TV, gazete vb. medya organları (n=423)	14	3.3	409	96.7	3.642	0.056
Aile (n=279)	9	3.2	270	96.8	1.415	0.234
Öğretmen (n=237)	9	3.8	228	96.2	0.204	0.652
Doktor, hemşire (n=174)	6	3.4	168	96.6	0.395	0.530
Diğer ³ (n=24)	1	4.2	23	95.8	0.000	0.984
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar (n=574)						
Okul binası tek katlı (n=45)	4	8.9	41	91.1	2.374	0.123
Engelli asansörü (n=245)	7	2.9	238	97.1	2.372	0.124
Rampalar (n=253)	9	3.6	244	96.4	0.745	0.388
Yollarda sarı şeritler (n=446)	17	3.8	429	96.2	1.562	0.211
Lavaboların boyu (n=118)	3	2.5	115	97.5	1.197	0.274
Engelli tuvaleti (n=334)	11	3.3	323	96.7	2.262	0.133
Görme engelliler için kabartma yazılar (n=164)	8	4.9	156	95.1	0.137	0.711
Diğer ⁴ (n=24)	2	8.3	22	91.7	0.936	0.333

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

¹Diğer (kalbinde kötülük olan, insanlardan farklı olan, kendini engelli hisseden)

²Diğer (protez, köpek, hap)

³Diğer (komşu, kitaplar, görevli kişiler)

⁴Diğer (otobüslerde engelli binme yeri, engelliler için otobüsler, araba park etme yeri)

Sınıfında engelli birey bulunması ve engelli bireyi uslu birey, kol ya da bacaklarında bir şey olan birey ve duymayan birey olarak tanımlama arasında anlamlı fark vardır (sırasıyla $\chi^2=11.388$, $p=0.001$; $\chi^2=5.347$, $p=0.021$; $\chi^2=4.298$, $p=0.038$). Engellilerin kullandıkları yardımcı araçlardan koltuk değneği, tekerli sandalye ve işitme cihazı cevabını seçenlerin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir (sırasıyla $\chi^2=8.478$, $p=0.004$; $\chi^2=19.576$, $p<0.001$; $\chi^2=7.315$, $p=0.007$) (Tablo 4.16).

Tablo 4.17. Öğrencilerin Sınıfında Engelli Birey Olma Durumu ile Engelli Bireylere Karşı Tutumlara Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Değişkenler*	Sınıfında engelli birey olma durumu				Test	
	Evet		Hayır		χ^2	P
	n	%	n	%		
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları (n=575)						
Acıyorlar (n=300)	13	4.3	287	95.7	0.003	0.956
Yokmuş gibi davranıyorlar (n=139)	8	5.8	131	94.2	0.832	0.362
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar (n=185)	14	7.6	171	92.4	6.649	0.010
Alay ediyorlar (n=101)	6	5.9	95	94.1	0.715	0.398
Diğer ¹ (n=50)	3	6.0	47	94.0	0.344	0.557
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engeli gördüğünde yapacağı şeyler (n=579)						
Görmezden gelirim (n=21)	0	0.0	21	100.0	1.034	0.309
Başka biri yardım eder, devam ederim (n=43)	3	7.0	40	93.0	0.644	0.422
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim (n=31)	4	12.9	27	87.1	5.313	0.021
Yardım ederim(n=493)	23	4.7	470	95.3	0.149	0.700
Diğer ² (n=11)	0	0.0	11	100.0	0.532	0.466
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlikleri birlikte yapmayı isteme durumu (n=570)						
İsterim	20	4.3	443	95.7	0.331	0.565
İstemem	6	5.6	101	94.4		
Etkinlikleri birlikte yapmayı istememe nedenleri (n=100)						
Onu küçümserim	1	33.3	2	66.7		**
Ondan korkarım-anlaşamam-oyunayamaz	4	4.1	93	95.9		

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

**Gözlemlerdeki denek sayısı yetersiz olduğundan test sonucu verilmemiştir.

¹Diğer (engelini yok sayıyorlar, sadaka veriyorlar, kaçıyorlar)

²Diğer (sorun yoksa yoluma devam ederim, onu üzmemek istemem)

Sınıfında engelli birey olma durumu ile insanların engelli birey gördüklerinde rahatsız edecek şekilde bakıyorlar ($\chi^2=6.649$, $p=0.010$) ve karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüklerinde çevremdekilere yardım etmelerini söylerim cevabını seçenler arasında anlamlı fark vardır ($\chi^2=5.313$, $p=0.021$) (Tablo 4.17).

4.2. Sosyal Kabul Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.18. Öğrencilerin Sosyal Kabul Ölçeği Puanına Göre Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikleri ile İki Grup Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min- mak	Z*	P
Cinsiyet (n=580)				
Kız	89.0 (23.0)	38.0-110.0	4.790	< 0.001
Erkek	81.0 (28.0)	22.0-110.0		
Sınıf grupları (n=580)				
6-7-8. sınıf	83.0 (28.8)	22.0-110.0	3.295	0.001
9-10-11.sınıf	88.5 (24.8)	37.0-110.0		
Sınıflarında engelli öğrenci olma durumu (n=575)				
Var	75.0 (28.3)	37.0-110.0	2.405	0.016
Yok	87.0 (25.0)	22.0-110.0		
Ailede engelli birey olma durumu (n=580)				
Var	88.0 (16.0)	58.0-110.0	1.734	0.083
Yok	86.0 (27.0)	22.0-110.0		
Ailenin dışında engelli birey tanıma durumu (n=572)				
Tanıyorum	87.0 (25.0)	22.0-110.0	1.109	0.268
Tanımiyorum	85.0 (28.0)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

Çalışmaya katılan erkek öğrencilerin Sosyal Kabul Ölçeği puanı ortancası 81.0 (min=22.0-mak=110.0), kız öğrencilerin ölçek puanı ise 89.0 (min=38.0-mak=110.0)'dur. Cinsiyete göre Sosyal Kabul Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=4.790$, $p<0.001$) (Tablo 4.18).

Sınıflarında engelli öğrenci bulunan öğrencilerin Sosyal Kabul Ölçeği puanı ortancası 75.0 (min=37.0-mak=110.0), sınıflarında engelli öğrenci bulunmayanların ortancası 87.0 (min=22.0-mak=110.0)'dir. Sınıflarında engelli öğrenci bulunma durumuna göre Sosyal Kabul Ölçeği puanı anlamlı şekilde farklılık göstermektedir ($Z=2.405$; $p=0.016$) (Tablo 4.18).

Sosyal Kabul Ölçeği puanında ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($Z=3.295$; $p=0.001$). 6-7-8. sınıfların puan ortancası 83.0 (min=22.0-mak=110.0), 9-10-11. sınıfların puan ortancası 88.5 (min=37.0-mak=110.0) olarak bulunmuştur (Tablo 4.18).

Tablo 4.19. Öğrencilerin Sağlık Personelinden Bilgi Alanların Sınıflara Göre Dağılımı

Değişkenler*	Sağlık personelinden bilgi edinme	
	n	% **
Sınıflar (n=176)		
6.sınıf	24	13.6
7.sınıf	24	13.6
8.sınıf	30	17.0
9.sınıf	33	18.9
10.sınıf	44	25.0
11.sınıf	21	11.9

*Yüzdeler n sayısı üzerinden hesaplanmıştır.

**Sütun yüzdesi verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden engelliler hakkında sağlık personelinden bilgi alanların %25.0'i 10.sınıf, %18.9'u 9. sınıf, %17'si 8. sınıf, %13.6'sı 6. ve 7. sınıf, %11.9'u 11. sınıfta eğitim görmektedir (Tablo 4.19).

Tablo 4.20. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Kardeş Sayısı				
Yok	79.0 (29.0)	32.0-110.0	$\chi^2=9.651$	0.008
1-2 kardeş	87.0 (24.0)	22.0-110.0		
3 ve üzeri kardeş	89.0 (18.8)	58.0-110.0		
Yaşanılan Yer				
İl	85.0 (27.5)	22.0-106.0	$\chi^2=7.481$	0.058
İlçe	85.0 (25.5)	22.0-110.0		
Kasaba	99.0 (17.0)	89.0-110.0		
Köy	89.0 (28.0)	50.0-110.0		
Aile tipi				
Çekirdek	85.0 (25.5)	22.0-110.0	Z= 1.536	0.125
Geniş	88.0 (28.0)	53.0-110.0		
Anne eğitim durumu				
Okur yazar değil	85.0 (40.0)	41.0-110.0	$\chi^2=2.280$	0.516
İlköğretim	86.0 (24.5)	22.0-110.0		
Lise	83.0 (30.5)	32.0-110.0		
Üniversite	88.0 (22.5)	28.0-110.0		
Baba eğitim durumu				
Okur yazar değil	66.0 (34.5)	60.0- 98.0	$\chi^2=5.708$	0.127
İlköğretim	87.0 (26.0)	22.0-110.0		
Lise	84.0 (24.0)	37.0-110.0		
Üniversite	85.5 (27.0)	22.0-110.0		
Aylık gelir durumu				
1000 TL'den az	90.0 (24.8)	22.0-110.0	$\chi^2=4.210$	0.240
1001-1500 TL	85.5 (24.0)	22.0-110.0		
1501-2500 TL	83.0 (26.0)	22.0-110.0		
2501 TL'den fazla	87.0 (27.5)	28.0-110.0		
Ailede kronik hastalığa sahip birey bulunma durumu				
Var	84.0 (25.0)	22.0-110.0	Z=1.497	0.134
Yok	87.0 (25.3)	22.0-110.0		

Kardeş sayısına göre Sosyal Kabul Ölçeği puanının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2 =9.651$, $p=0.008$). Kardeş sayısı 3 ve üzeri olanların (ÇAG=18.8) ve 1-2 kardeşi olanların (ÇAG= 24.0) ölçek puanı kardeşi olmayanların puanından anlamlı düzeyde yüksektir. 1-2 kardeşi ile 3 ve üzerinde kardeşi olanların ilgili ölçek puanlarının benzer olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=9.651$; $p=0.008$) (Tablo 4.20).

Kasabada yaşayan öğrencilerin puanlarının yüksek olmasına karşın (ÇAG=99.0, min=89.0-mak=110.0) aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($\chi^2 =7.481$, $p=0.058$). Yine geniş ailede yaşayan (ÇAG=88.0, min=53.0-mak=110.0), annesi üniversite mezunu (ÇAG=88.0, min=28.0-mak=110.0), babası ilkokul mezunu (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), aylık geliri 1000 TL'den az olan (ÇAG=90.0, min=22.0-mak=110.0), ailesindeki bireylerde kronik hastalık bulunmayan (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) öğrencilerin puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile tipi, anne ve baba eğitim, aylık gelir durumu ile ailede kronik hastalığa sahip birey bulunması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (sırasıyla; $\chi^2 =1.536$, $p=0.125$; $\chi^2 =2.280$, $p=0.516$; $\chi^2 =5.708$, $p=0.127$; $\chi^2 =4.210$, $p=0.240$; $Z=1.497$, $p=0.134$;) (Tablo 4.20).

Tablo 4.21. Öğrencilerin Engelli Birey İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Engelli birey tanımı				
Hasta birey				
Tanımlayan	83.5 (23.8)	22.0-110.0	Z=1.112	0.266
Tanımlamayan	87.0 (27.0)	22.0-110.0		
Uslu birey				
Tanımlayan	86.0 (31.0)	22.0-110.0	Z=0.357	0.721
Tanımlamayan	86.0 (25.0)	22.0-110.0		
Kol ya da bacaklarında bir şey olan birey				
Tanımlayan	86.5 (24.0)	32.0-110.0	Z=0.179	0.858
Tanımlamayan	86.0 (27.8)	22.0-110.0		
Görmeyen birey				
Tanımlayan	87.5 (25.3)	22.0-110.0	Z=1.821	0.069
Tanımlamayan	83.0 (26.0)	22.0-110.0		
Duymayan birey				
Tanımlayan	87.0 (24.5)	22.0-110.0	Z=1.114	0.265
Tanımlamayan	85.0 (27.0)	22.0-110.0		
Yürüyemeyen birey				
Tanımlayan	87.0 (26.0)	22.0-110.0	Z=1.063	0.288
Tanımlamayan	85.5 (26.0)	22.0-110.0		
Konuşamayan birey				
Tanımlayan	88.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.504	0.133
Tanımlamayan	84.0 (27.5)	22.0-110.0		
Zeka geriliği olan birey				
Tanımlayan	86.0 (26.0)	22.0-110.0	Z=0.256	0.798
Tanımlamayan	86.0 (26.5)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

Öğrencilerin engelli birey tanımlarına göre Sosyal Kabul Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmese de ($p>0.05$), engelliye hasta birey (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), uslu birey (ÇAG=86.0, min=22.0-mak=110.0), kol ya da bacaklarında bir şey olan birey (ÇAG=86.5, min=32.0-mak=110.0), görmeyen birey (ÇAG=87.5, min=22.0-mak=110.0), duymayan birey (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), yürüyemeyen birey (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) ve konuşamayan birey olarak tanımlayanların (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0) puanları yüksek bulunmuştur. Zeka geriliği olarak tanımlayan ve tanımlamayan öğrencilerin ise puanlarının ise eşit olduğu belirlenmiştir (ÇAG=86.0, min=22.0-mak=110.0) (Tablo 4.21).

Tablo 4.22. Öğrencilerin Engelli Birey ile Karşılaşma Durumu İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Ailede engelli birey bulunma durumu				
Var	88.0 (16.0)	58.0-110.0	Z=1.734	0.083
Yok	86.0 (27.0)	22.0-110.0		
Engelli bireyin yakınlık derecesi				
Baba/kardeş	84.0 (27.5)	58.0-110.0	$\chi^2=2.546$	0.467
Amca/dayı /hala/teyze	92.5 (24.8)	82.0-110.0		
Kuzen	87.0 (22.5)	59.0-107.0		
Diğer ¹	86.5 (16.8)	59.0-106.0		
En çok görülen engel türü				
İşitme	82.0 (29.0)	58.0-96.0	$\chi^2=7.101$	0.131
Görme	93.5 (14.0)	83.0-106.0		
Bedensel	85.0 (22.3)	59.0-110.0		
Zihinsel	83.0 (16.0)	59.0-110.0		
Bedensel+ zihinsel	103.0 (N/A)	96.0-110.0		
Aile dışında tanıdığı engelli birey bulunma durumu				
Var	87.0 (25.0)	22.0-110.0	Z=1.109	0.268
Yok	85.0 (28.0)	22.0-110.0		
Aile dışında tanıdığı engelli bireyler				
Arkadaş	82.0 (27.5)	41.0-110.0	$\chi^2=6.350$	0.174
Komşu	89.0 (23.5)	28.0-110.0		
Uzak akraba	90.0 (21.0)	22.0-110.0		
Birleşik	87.5 (36.0)	32.0-110.0		
Diğer ¹	85.0 (31.0)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

¹ Diğer (akraba, tanıdık, okuldan biri)

Ailesinde engelli birey olanların (ÇAG=88.0, min=58.0-mak=110.0), ailesindeki engelli birey amca/dayı/hala/teyze gibi yakın akrabası olanların (ÇAG=92.5, min=82.0-mak=110.0), en çok görülen engel türü bedensel ve zihinsel olanların (ÇAG=103.0, min=96.0-mak=110.0), ailesi dışında tanıdığı engelli birey olanların (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) ve ailesi dışında tanıdığı engelli birey uzak akraba olanların (ÇAG=90.0, min=22.0-mak=110.0) sosyal kabul ölçeği puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Aradaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.22).

Tablo 4.23. Öğrencilerin Engelli Bireylerin Kullandıkları Araçlar İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Engellilerin kullandıkları araçlar				
Gözlük				
Tanımlayan	83.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.909	0.056
Tanımlamayan	87.0 (26.0)	22.0-110.0		
İşitme cihazı				
Tanımlayan	87.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=0.053	0.958
Tanımlamayan	83.0 (33.5)	22.0-110.0		
Koltuk değneği				
Tanımlayan	87.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.499	0.134
Tanımlamayan	83.0 (29.0)	22.0-110.0		
Tekerlekli sandalye				
Tanımlayan	87.0 (26.0)	22.0-110.0	Z=0.146	0.884
Tanımlamayan	84.0 (28.5)	32.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

Engellilerin kullandıkları araçlar için gözlüğü tanımlamayanların puan ortalaması (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) yüksek bulunurken; işitme cihazını (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), koltuk değneğini (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) ve tekerlekli sandalyeyi tanımlayanların (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) puanları yüksek bulunmuştur. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$) (Tablo 4.23).

Tablo 4.24. Öğrencilerin Engelliler Hakkında Bilgi Kaynakları İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Engelliler hakkında bilgi alınan kaynaklar				
TV, gazete vb. medya organları				
Tanımlayan	85.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.201	0.230
Tanımlamayan	88.0 (27.0)	22.0-110.0		
Aile				
Tanımlayan	87.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.220	0.222
Tanımlamayan	84.0 (27.0)	28.0-110.0		
Öğretmen				
Tanımlayan	89.0 (21.0)	22.0-110.0	Z=2.730	0.006
Tanımlamayan	83.0 (27.0)	22.0-110.0		
Doktor, hemşire				
Tanımlayan	87.0 (23.8)	22.0-110.0	Z=1.545	0.122
Tanımlamayan	86.0 (26.3)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

Bilgi kaynaklarından; TV, gazete vb. medya organları (ÇAG=85.0, min=22.0-mak=110.0), aile (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), doktor, hemşire (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) olarak belirtenlerin ölçek puan ortalaması yüksek bulunmuş ancak istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (sırasıyla; Z=1.201; p=0.230, Z=1.220; p=0.222, Z=1.545; p=0.122). Diğer bilgi kaynaklarına göre öğretmenlerinden bilgi alan öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puan ortancalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (ÇAG=89.0, min=22.0-mak=110.0). Bilgi kaynağını öğretmen olarak belirtme ve ölçek puanı arasında da istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir (Z=2.730; p=0.006) (Tablo 4.24).

Tablo 4.25. Öğrencilerin Engellilere Sağlanan Kolaylıklar İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
Çevrelerinde engelliler için sağlanan kolaylıklar				
Okul binası tek katlı				
Tanımlayan	87.0 (26.5)	37.0-110.0	Z=0.203	0.839
Tanımlamayan	86.0 (25.0)	22.0-110.0		
Engelli asansörü				
Tanımlayan	88.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.620	0.105
Tanımlamayan	84.0 (27.0)	22.0-110.0		
Rampalar				
Tanımlayan	85.0 (23.0)	22.0-110.0	Z=0.590	0.555
Tanımlamayan	87.0 (27.0)	22.0-110.0		
Yollarda sarı şeritler				
Tanımlayan	87.0 (24.8)	22.0-110.0	Z=0.631	0.528
Tanımlamayan	85.0 (28.5)	22.0-110.0		
Lavaboların boyu				
Tanımlayan	85.5 (28.3)	22.0-110.0	Z=0.803	0.422
Tanımlamayan	87.0 (25.0)	22.0-110.0		
Engelli tuvaleti				
Tanımlayan	85.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=1.176	0.240
Tanımlamayan	88.0 (27.0)	28.0-110.0		
Görme engelliler için kabartma yazılar				
Tanımlayan	88.0 (24.5)	22.0-110.0	Z=1.543	0.123
Tanımlamayan	85.0 (25.5)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

Öğrencilerin engelliler için sağlanan kolaylıkları belirtmek için rampalar (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), lavaboların boyu (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) ve engelli tuvaletini (ÇAG=88.0, min=28.0-mak=110.0) tanımlamayanların ölçek puan ortancaları yüksek bulunurken; okul binası (ÇAG=87.0, min=37.0-mak=110.0), engelli asansörü (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0), yollardaki sarı şeritler (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), görme engelliler için kabartma yazıları (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0) tanımlayanların sosyal kabul ölçeği puan ortancaları yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$) (Tablo 4.25).

Tablo 4.26. Öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Davranışlar İçin Tanımladıkları Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Test	
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak	Z*; χ^2	P
İnsanların engelli birey gördüğünde davranışları				
Acıyorlar				
Tanımlayan	87.0 (25.0)	22.0-110.0	Z=0.809	0.418
Tanımlamayan	85.0 (27.0)	22.0-110.0		
Yokmuş gibi davranıyorlar				
Tanımlayan	82.0 (27.8)	22.0-110.0	Z=2.802	0.005
Tanımlamayan	87.0 (25.0)	22.0-110.0		
Rahatsız edecek şekilde bakıyorlar				
Tanımlayan	87.0 (26.3)	22.0-110.0	Z=0.092	0.926
Tanımlamayan	85.0 (25.0)	22.0-110.0		
Alay ediyorlar				
Tanımlayan	88.0 (29.0)	22.0-110.0	Z=0.413	0.679
Tanımlamayan	85.0 (24.0)	22.0-110.0		
Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğünde yapacağı şeyler				
Görmezden gelirim				
Tanımlayan	59.5 (26.5)	22.0-110.0	Z=4.180	<0.001
Tanımlamayan	87.0 (25.0)	22.0-110.0		
Başka biri yardım eder, yoluma devam ederim				
Tanımlayan	69.0 (28.0)	37.0-110.0	Z=3.918	<0.001
Tanımlamayan	87.0 (24.0)	22.0-110.0		
Çevremdekilere yardım etmelerini söylerim				
Tanımlayan	74.0 (35.0)	38.0-102.0	Z=2.391	0.017
Tanımlamayan	87.0 (25.0)	22.0-110.0		
Yardım ederim				
Tanımlayan	88.0 (24.0)	22.0-110.0	Z=6.043	<0.001
Tanımlamayan	68.0 (28.0)	22.0-110.0		

*Mann-Whitney U Testi

İnsanların engelli birey gördüğünde yapılan davranışlar için acıma (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), rahatsız edecek şekilde bakma (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), alay etme (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0) olarak tanımlayanların ölçek puan ortancaları yüksek bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.26).

Yokmuş gibi davranma (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), görmezden gelme (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0), başka biri yardım eder diye düşünme (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) ve çevredekilere yardım etmelerini söyleme (ÇAG=87.0, min=22.0-mak=110.0) olarak tanımlayanların ölçek puan ortancaları yüksek bulunmuştur ve istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir (sırasıyla; $Z=2.802$; $p=0.005$; $Z=4.180$; $p<0.001$; $Z=3.918$; $p<0.001$; $Z=2.391$; $p=0.017$). Yardım etme olarak tanımlayanların ölçek puan ortancası yüksektir (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0) ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($Z=6.043$; $p<0.001$) (Tablo 4.26).

Tablo 4.27. Öğrencilerin Engelli Akranları ile Etkinliklere Katılmak İsteme Durumu İçin Belirttikleri Değişken Gruplarına Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Sosyal Kabul Ölçeği Puanı		Z* χ^2	P
	Ortanca (ÇAG)	Min-mak		
Okulundaki engelli arkadaşı ile etkinlik yapmayı isteme durumu				
İsterim	88.0 (22.3)	22.0-110.0	Z=7.254	<0.001
İstemem	66.5 (31.0)	22.0-110.0		
Etkinlikleri birlikte yapmama nedenleri				
Onu küçümserim	60.0 (N/A)	37.0-87.0	$\chi^2=7.887$	0.246
Ondan korkarım	67.0 (35.5)	32.0-110.0		
Onunla anlaşamam	62.5 (26.8)	22.0-110.0		
O bizim gibi oynayamaz	66.0 (27.0)	28.0-110.0		
Anlaşamam/oynayamaz	74.0 (N/A)	51.0-97.0		
Korkarım/anlaşamam/oynayamaz	N/A	N/A		
Sınıftaki engelli arkadaşları ile rutin etkinliklere katılmayı isteme durumu				
İsterim	78.0 (30.3)	40.0-110.0	Z=9.565	<0.001
İstemem	65.0 (28.8)	22.0-110.0		
Rutin etkinliklere katılmama nedenleri				
Ondan utanırım	77.5 (23.7)	57.0-102.0	$\chi^2=21.898$	0.016
Ondan korkarım	64.0 (51.5)	32.0-110.0		
Onu küçümserim	N/A	N/A		
Onunla anlaşamam	66.0 (24.0)	22.0-110.0		
O bize ayak uyduramaz	59.0 (21.2)	28.0-106.0		
Anlaşamam+ ayak uyduramam	44.5 (N/A)	38.0-51.0		
Utanırım+ anlaşamam	N/A	N/A		
Korkarım+ diğer	N/A	N/A		
Utanırım+ korkarım	N/A	N/A		
Korkarım+ küçümserim+ ayak uyduramaz	N/A	N/A		

*Mann-Whitney U Testi

Okulundaki etkinliklere engelli arkadaşları ile katılmayı isteyen öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puan ortancası yüksek bulunmuştur (ÇAG=88.0, min=22.0-mak=110.0) ve istemeyen öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puan ortancasına göre de istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlıdır (Z=7.254; p<0.001). Aynı şekilde sınıftaki engelli akranları ile rutin etkinliklere katılım benzerdir (ÇAG=78.0, min=40.0-mak=110.0) (Z=9.565; p<0.001). Etkinlik yapmak istemeyen

öğrencilerden engelli akranı ile anlaşamayacağını ve onun normal gelişim gösteren çocuklar gibi oynayamayacağını belirtenlerin ölçek puan ortancası yüksek bulunurken (ÇAG=74.0, min=51.0-mak=97.0), istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($Z=7.887$; $p=0.246$). Rutin etkinliklere katılmamak istemeyenlerden engelli arkadaşından utandığını belirtenlerin ölçek puanları yüksektir (ÇAG=77.0, min=57.0-mak=102.0) ve anlamlı fark tespit edilmiştir ($Z=21.898$; $p=0.016$) (Tablo 4.27).

5. TARTIŞMA

İlköğretim ikinci kademe ve orta öğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek üzere yapılan çalışmanın tartışması tanımlayıcı anket formundan ve Sosyal Kabul Ölçeğinden elde edilen bulgular olmak üzere iki alt bölümde yapılmıştır.

5.1. Veri Toplama Formundan Elde Edilen Bulguların Tartışması

Dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalar cinsiyetin engelli algısı üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Townsend ve arkadaşları (1993) engellilere karşı kızların daha olumlu tutumlar içerisinde olduğunu belirlemiştir (74). Veeneman ve arkadaşları (2014) kız çocuklarının erkek çocuklarına göre yüzünde yara izi olan akranlarına daha fazla yardım etme ve sosyal aktivitelere daha fazla katma davranışı gösterdiklerini saptamışlardır (87). Sadece çocukların değil özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük kadınların engelli bireylere karşı daha olumlu davranışlar sergilediği de bilinmektedir (56). Feragen ve arkadaşları (2010) ise yüzünde fiziksel bir farklılık olan engelli akranlarına karşı erkeklerin kızlara oranla daha az depresif tepkiler verdiğini ve erkeklerin yakın arkadaşlık kurma ve sosyal kabullerinin daha fazla olduğunu belirtmektedir (86). Bu çalışmada da kızların sosyal kabul ölçeği puan ortancasının yüksek olduğu ve erkeklere göre aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.18).

Öğrencilerin engelli tanımlarını değerlendirmek için "engelli birey kimdir?" sorusuna kızların %46.0'si, erkeklerin %54.0'ü "hasta birey" yanıtını vermelerine karşın cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($\chi^2=2.779$, $p=0.095$) (Bkz. Tablo 4.5). Aynı soruya kız öğrencilerin %57.8'i, erkek öğrencilerin %42.2'si "görmeyen birey" yanıtını vermiştir. Bu soruya verilen yanıtlardan bir diğeri olan "duymayan birey" cevabı kızların %56.1'i erkeklerin %43.9'u, "konuşamayan birey" cevabı kızların %57.3'ü erkeklerin %42.7'si tarafından verilmiştir (Bkz. Tablo 4.5). Görme ($\chi^2=10.622$, $p=0.001$), konuşma ($\chi^2=6.759$, $p=0.009$) ve duyma ($\chi^2=5.525$, $p=0.019$) engelli çocuklara yönelik algılamada

cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.5). Bu sonuçlar sözü edilen literatür bulguları ile uyumludur.

Yürüme ($\chi^2=2.484$, $p=0.115$), kol yada bacaklarında bir farklılık olma ($\chi^2=3.371$, $p=0.066$) gibi fiziksel yada gözle görülebilen engellerin engelli algısında cinsiyetler arasında herhangi bir fark oluşturmadığı saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.5). Bunun nedeninin fiziksel engellerin her iki cinsiyet tarafından aynı şekilde kabul edilmesi olduğu düşünülmüştür.

Cinsiyet engellilik algısını etkilemektedir. Ancak Bebetos ve arkadaşlarının (2014) da belirttiği gibi engelli akranları ile birlikte sağlıklı çocukların bir arada bulunmasının ve etkinliklere ortak katılmalarının hem kızlar hem erkekler için iş birliği davranışını ve kabullenmeyi arttırdığı unutulmamalıdır (96).

Cinsiyete göre engelli bireylere karşı tutumlara yönelik cevaplar incelendiğinde "İnsanlar engelli birey gördüklerinde ne yapıyorlar?" sorusuna verilen cevaplarda cinsiyete göre anlamlı bir fark saptanmıştır ($\chi^2=12.961$, $p<0.001$). Aynı soruya kızların %61.3'ü erkeklerin %38.7'si "ona rahatsız edecek şekilde bakıyorlar" yanıtını vermişlerdir (Bkz Tablo 4.6).

Çocukların davranışlarını gözlemleyerek edindikleri (6) düşünüldüğünde çevrelerindeki insanların engelli bireylere acıyarak baktıklarını söylemeleri literatürde bu bulguyla uyumlu herhangi bir veriye ulaşılamamasına karşın toplumsal engelli tutum ve davranışlarının çocukların engelli algısını etkileyebileceğini göstermektedir. Toplumsal engelli algısının ilerinin yetişkinleri çocuklar için doğru ve olumlu bir şekilde değişmesi ve bu değişimin çocukların dolayısıyla geleceğin büyüklerinin ve toplumun daha doğru engelli yaklaşımı ve algısı geliştirmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir.

"Karşıdan karşıya geçmeye çalışan engelli birey gördüğünüzde ne yaparsınız?" sorusuna erkeklerin %81.8'i, kızların ise %18.2'si "görmezden gelirim" yanıtını vermiştir ($\chi^2=9.311$, $p=0.002$). Engellilere yönelik tutumları değerlendirmek için sorulan "engelli akranlarınız ile oyun oynar mısınız?" sorusuna kızların %55.2'si, erkeklerin ise %44.8'i evet yanıtını vermiştir. Engelli akranları ile oyun, müzik, spor, okuma vb. gibi etkinlikleri birlikte yapma durumuna verilen yanıtlarda cinsiyetler

arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($\chi^2=22.843$, $p<0.001$) (Bkz. Tablo 4.6). Bu soruya hayır yanıtını veren erkek öğrenciler oyun, müzik, spor, okuma vs. etkinliklere katılmak istememe nedenlerini "onunla anlaşamam" (%81.2), "onu küçümserim" (%100.0), "ondan korkarım" (%38.5), "o bizim gibi oynayamaz" (%85.7) şeklinde gerekçelendirmişlerdir (Bkz Tablo 4.6). Kızlardan "oyun, müzik, spor, okuma vs. etkinliklere katılır mısınız?" sorusuna hayır yanıtını verenlerin gerekçelerine bakıldığında "ondan korkarım" (%61.5) şeklindedir (Bkz. Tablo 4.6). Erkeklerin tamamı engelli akranlarını küçümsemiş olduğunu söylerken kızlardan hiçbiri "onu küçümserim" yanıtını vermemiştir (Bkz. Tablo 4.6). Görüldüğü gibi engelli akranlarını küçümseme, anlaşamama düşüncesi çocuklarda yaygındır ve kız çocuklarında engelli akranlarını küçümseme davranışı hiç görülmemesine karşın erkek çocuklar bu davranışı çok yaygın olarak göstermektedir.

Yemek yeme, temizlik yapma gibi rutin etkinlikleri "engelli akranlarınız ile birlikte yapmak ister misiniz?" sorusuna kızların %57.8'i, erkeklerin %42.2'si evet yanıtını vermiştir. Rutin etkinliklere katılmayı isteme durumu ve cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2=37.607$, $p<0.001$) (Bkz. Tablo 4.6). Bu çalışmanın aksine, yine 10-13 yaş arası çocuklarla yapılan bir çalışmada cinsiyetlere göre bir farklılık bulunmadığı, hem kızların hem de erkeklerin engelli akranlarını oyun arkadaşı olarak seçtiği belirtilmiştir (76). Yapılan başka bir çalışmada ise erkek çocukları ile karşılaştırıldığında kız çocuklarının engelli akranlarını sosyal aktivitelerine daha fazla dahil etme ve yardım etme davranışı gösterdikleri saptanmıştır (87).

Ailesinde engelli birey bulunma durumuna göre "engelliler hakkında nerelerden bilgi alırsınız?" sorusuna doktor, hemşire gibi sağlık personeli yanıtını veren öğrenciler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($\chi^2=25.204$, $p<0.001$) (Bkz. Tablo 4.14). Ailede engelli bireyin olmasının, sağlık personeli ile teması arttırdığı için engellilik hakkında bilgi edinmede sağlık personelinden daha fazla yararlanılabildiğinin düşünülmesine karşın ailesinde engelli birey bulunmayan çocukların sağlık personelini daha fazla bilgi kaynağı olarak kullandıklarını belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden engelliler hakkında sağlık personelinden bilgi alanların %25.0'i 10.sınıf, %18.9'u 9. sınıf, %17'si 8. sınıf, %13.6'sı 6. ve 7. sınıf, %11.9'u 11. sınıfta eğitim görmektedir (Bkz. Tablo 4.19).

Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin sağlık personellerinden bilgi alma oranları arttığı görülmektedir. Bilgi kaynaklarını aile, öğretmen ve doktor-hemşire olarak tanımlayan öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puanları yüksek bulunurken, bilgi kaynaklarını öğretmen olarak tanımlayan öğrencilerin ölçek puanları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.24).

Öğrencilerin %4.5'inin sınıfında engelli birey bulunmaktadır (Bkz. Tablo 4.2). "Engelli birey kimdir?" sorusuna sınıfında engelli birey bulunan öğrencilerin %14.3'ü, sınıfında engelli birey bulunmayan öğrencilerin ise %85.7'si ise "uslu birey" yanıtını vermiştir. Sınıfta engelli birey bulunma durumu ile engelli bireyin tanımına "uslu birey" yanıtını verenlerin cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($\chi^2=11.388$, $p=0.001$) (Bkz. Tablo 4.16). Sınıfında engelli birey bulunmayan yani engelli akranları ile doğrudan teması olmayan öğrencilerin engelli tanımının "uslu birey" ile sınırlı kaldığı görülmüştür.

Öğrencilere sorulan "engelli bireylerin kullandıkları yardımcı araçlar nelerdir?" sorusuna neredeyse tamamı (%97.3) "tekerlekli sandalye" yanıtını vermiştir. Sınıfında engelli birey bulunması ile yardımcı araç olarak tekerlekli sandalye yanıtı arasında yapılan karşılaştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($\chi^2=19.576$, $p<0.001$) (Bkz. Tablo 4.16). Aynı şekilde sınıfında engelli birey bulunması ve yardımcı araç olarak işitme cihazı ($\chi^2=7.315$, $p=0.007$) ve koltuk değneği ($\chi^2=8.478$, $p=0.004$) yanıtları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yardımcı araç olarak gözlük yanıtları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=0.397$, $p=0.529$) (Bkz. Tablo 4.16). Öğrencilerin günlük yaşamda yaygın olarak kullanılan gözlüğü engellilerin kullandığı yardımcı araç olarak görmediği, koltuk değneği, tekerlekli sandalye ve işitme cihazını ise engellilerin kullandıkları yardımcı araçlar olarak tanımladıkları görülmüştür.

Öğrencilerden engelliler için çevrelerinde yapılan düzenlemeler için okul binasının tek katlı olması, engelli asansörü, sarı şeritler ve kabartma yazılar gibi düzenlemeleri tanımlayanların ölçek puanları yüksek bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.25). Çevresinde gördüğü düzenlemelerin engelli algısını etkilediği düşünülmüştür.

5.2. Sosyal Kabul Ölçeğinden Elde Edilen Bulguların Tartışması

Cinsiyet, yaş ve engel türünün sosyal uyum ve akran kabulünün temel belirleyicileri olduğu bildirilmektedir (70, 105). Yapılan bir çalışmada otizm hakkında bilgilendirmenin özellikle kız çocuklarında olumlu tutum ve davranışlar geliştirdiği belirlenmiştir (105). Sarı ve arkadaşları (2010) hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetlerine göre engellilere yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu, kızların puan ortalamasını erkeklerden daha yüksek bulmuşlardır (59). Kız öğrencilerin zihinsel engelli öğrencilere karşı sosyal, duygusal ve genel tutumlarının ılımlı oldukları (92) ve zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumların erkek öğrencilere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtilmektedir (102). Aynı cinsiyette ve aynı yaştaki fiziksel engelli ve sağlıklı çocukların bir arada bulunmalarının da sosyal kabulü ve akran etkileşimini önemli ölçüde arttırdığı bilinmektedir (80). Sağlıklı erkek çocuklarının engelli hem cinslerini kabulleri ve tutumları arasında bir ilişki bulunmamakta fakat sağlıklı kız çocukların engelli hemcinslerini kabulleri daha yüksek düzeylerde olmaktadır (106). Bu çalışmanın sonuçları cinsiyetin sosyal kabul üzerine anlamlı farklılık gösterdiğini doğrulamaktadır (Bkz. Tablo 4.18). Bazı çalışmalarda ise sözü edilen çalışmaların aksine cinsiyetin engelli tutumunu etkilemediği belirtilmektedir (88, 107). Kız çocukları engelli akranlarını ve hemcinslerini daha kolay kabul etmektedir (106).

Okul öncesi çocuklarla yapılan araştırmada yaşın, engelli akran kabulünde önemli olduğu ve yaşın büyümesinin engel ve sınırlılık tanımını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Küçük çocuklar engelli akranlarını daha kolay kabul edebilmektedir (71). Farmer ve arkadaşları (1999) 4, 5, ve 6. sınıf düzeyinde engelli ve engelli olmayan öğrencilerle yapılan bir çalışmada akran gruplarındaki ilişkileri incelemiş ve akran grupları içinde engelli olmayan öğrencilerin engelli öğrencilerden daha fazla problem davranışına sahip olduklarını belirtmişlerdir (75). 10-13 yaşları arasındaki engelli çocukların akranları tarafından bazı oyun aktivitelerinde oyun arkadaşı olarak seçildiği ancak sınıf derecesi arttıkça karşılıklı akran ilişkilerinin azaldığı vurgulanmaktadır (76). İşitme engelli öğrencilerle birlikte öğrenim gören 9.,10. ve 11. sınıf öğrencilerinin engelli akranlarına olumsuz tutumlarının daha fazla olduğu belirtilmiştir (107). Skar'un (2003) 15-19 yaş arası fiziksel engelli ergenlerle yaptığı çalışmada akranları ile ilişkilerde üyesi olmak istediği akran grubunun

tutumları nedeniyle sosyal izolasyon yaşadıkları belirlenmiştir (12). Bu çalışmaların aksine yaş grubunun artmasının engellilik ile ilgili bilgilendirmelerinin tutum ve davranışlar üzerine etkisinin olmadığını belirten çalışmalarda bulunmaktadır (97, 102, 105).

Bu çalışmada sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal kabul ölçeğinden alınan puanlar ve ileri yaşlarda akran kabulünü arttırdığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.18). Ergenlik döneminde sosyal kabul ölçeğinden alınan puanlar artış göstermektedir. Literatürde de bu çalışmayla benzer şekilde normal gelişim gösteren çocukların engelli akranlarını sosyal kabul puanları arasında farklılık bulunmuştur (108).

Engelli yaşlıları ile bir arada bulunma yalnızca engelli çocuklar değil sağlıklı çocuklar üzerinde de etkilidir. Engelli sınıf arkadaşları ile sosyal etkileşime geçen sağlıklı çocuklar daha fazla duygusal anlayış ve kabul göstermektedir (78, 79). Fiziksel engelli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile açık alan aktiviteleri gerçekleştirmelerinin (109, 110) ve eğitime devam etmelerinin (5, 95), motor beceri gerektiren faaliyetlerde birlikte yer almalarının (90), erken yaşlarda (111) ve yaş grubuna uygun olarak bir arada bulunmalarının (84, 112), engelliliğe dair eğitim almalarının (102) sosyal kabul üzerinde etkili, olumlu tutum geliştirmeye (92) ve farkındalıklarını arttırmaya (5) yardımcı olduğu bilinmektedir. Engelli adölesanlarla daha fazla temas etmenin toplumsal duyarlılığı önemli ölçüde arttırdığı da rapor edilmiştir (89). Hatta ilkokula devam eden ve öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin kendi akranları ile birlikte olduklarında, akranları arasında beğenildikleri, daha popüler olabildikleri (72), öğretmenler tarafından desteklenmenin (104), sağlıklı akran eğitim çalışmalarının (93, 106, 110) sosyal kabulü arttırdığı da bildirilmektedir. Bu çalışmaların aksine özellikle davranış bozukluğu, dil ve iletişim bozukluğu gibi sorunları olan çocukların sağlıklı akranları tarafından sosyal kabul düzeylerinin düşük olduğunu belirlenen çalışmalarda bulunmaktadır (88, 100, 101, 113, 114). İtalya'da yapılan bir çalışmada engelli öğrencilerin bulunduğu ve bulunmadığı okul öğrencilerinin akran kabulleri arasında bir fark bulunmadığı görülmüştür (77, 85). Engelli ve engelsiz öğrencilerin bir arada buldukları ilk zamanlarda ergenlerin sosyal kabul düzeylerinin arttığı ancak daha sonra tekrar azaldığı belirtilmektedir (85).

Sınıflarında engelli birey bulunan öğrencilerin sosyal kabul ölçeği puanı ortancası 75.0 (min=37.0, mak=110.0), sınıflarında engelli birey bulunmayanların sosyal kabul ölçeği puanı ortancası 87.0 (min=22.0, mak=110.0) olarak saptanmıştır ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.18). Öğrencilerin engelli akranlarına yönelik yokmuş gibi davranma, görmezden gelme, başka birinin yardım edeceğini düşünme, çevresindekilere yardım etmelerini söyleme ve yardım etme gibi davranışları ile ölçek puanları arasında da farklılık tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.26). Engelli ve sağlıklı öğrencilerin bir arada bulunma oranı arttıkça sosyal kabul ölçeğinden aldıkları puanlar azalmaktadır. Literatürle uyumlu olarak (85) engelli akranları ile bir arada bulunmak sosyal kabul ölçeği puanlarını azaltmakta ve sosyal kabulü olumsuz etkilemektedir.

Engelli akranları ile bir arada bulunan öğrencilerin oyun, müzik gibi etkinlikler ($Z=7.254$, $p<0.001$) ve yemek, temizlik gibi rutin etkinliklere ($Z=9.565$, $p<0.001$) katılmayı isteyenlerin ölçek puanlarının istemeyenlere göre daha yüksek olduğu, aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.27).

Sağlıklı çocukların ailesinde ve çevresinde engelli bir bireyin bulunmasının sosyal kabul ölçeği puanlarını etkilemediği belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.18). Yapılan farklı çalışmalarda birinci derecede engelli yakını bulunmasının sosyal kabulü farklı derecelerde etkilediği (91, 107) belirlenmiştir.

Engelli çocukların çocukluk çağı boyunca sağlıklı akranları ile ilişkileri, gözlem, ve deneyimleri önemlidir (94). Engelli bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak ve topluma uyumlarını sağlamak için toplumsal farkındalık ve bilincin okul yıllarından başlayarak artırılması elzemdir. Gerek sağlıklı gerekse engelli bireyler ile temas halinde bulunması bakımından hemşirelerin engelli farkındalığı, akranların engellileri sosyal kabulü konularında da aktif rol oynaması gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim ikinci kademe ve orta öğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin;

1. Yaş (sınıf aralığı) yükseldikçe Sosyal Kabul Ölçeği'nden aldıkları puanlar artmaktadır. Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin ölçek puanları ilköğretim ikinci kademe eğitim gören öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Yaş ve sosyal kabul puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.18).
2. Cinsiyete göre Sosyal Kabul Ölçeği'nden alınan puanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin ölçek puanı erkek öğrencilerin ölçek puanından daha yüksek bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.18).
3. Sınıfında engelli birey bulunmayan öğrencilerin, sınıfında engelli birey bulunan öğrencilere göre Sosyal Kabul Ölçeği puanı yüksek bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.18).
4. Ailesinde ve ailesi dışında tanıdığı engelli birey bulunan öğrencilerin Sosyal Kabul Ölçeği puanı yüksek bulunmuştur. Sınıfında engelli birey bulunma durumuna göre Sosyal Kabul Ölçeği'nden alınan puanlar arasında anlamlı bir fark bulunurken, ailede engelli birey olma ve aile dışında engelli birey tanıma durumuna göre Sosyal Kabul Ölçeği'nden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak bir fark tespit edilmemiştir (Bkz. Tablo 4.18).

Bu sonuçlar doğrultusunda;

1. Yaş gruplarına göre çocuklarda engelli farkındalığı geliştirilebilmesi için gerekli eğitim ve çalışmaların yapılması,
2. Cinsiyete göre çocuklarda engelli farkındalığı geliştirilebilmesi için gerekli eğitim ve çalışmaların yapılması,

3. Sınıflarında engelli birey bulunan öğrencilerin engellilik ve engel türleri konusunda bilgilendirilmeleri,
4. Sağlıklı çocukların engellilere yönelik çevre düzenlemeleri konularında bilgilendirilmeleri,
5. Sağlıklı çocukların engelli akranlarını sosyal kabulünü arttırmada önemli rolü olan öğretmenler ile işbirliği yapılarak eğitimler düzenlenmesi,
6. Sağlıklı çocukların engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerini arttırmak için okul sağlığı ekibinin bir üyesi olarak hemşirelerin aktif görev üstlenmeleri önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

1. WHO. International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps, World Health Organization. Geneva, 1980.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/41003/1/9241541261_eng.pdf.
15.08.2015
2. Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat, 3. Baskı. Ankara, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 2008:42.
3. Karadağ G. Engelli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları güçlükler ile aileden algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri, *TAF Prey Med Bull.*, 2009, 8(4):325-322.
4. Aktaş C, Küçüker S. Bilişsel-duyuşsal odaklı bir programın ilköğretim öğrencilerinin fiziksel engelli yaşlılarına yönelik sosyal kabul düzeylerine etkisinin incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2002, 3(2):15-25.
5. Yaşaran ÖÖ, Batu S, Özen A. Özel gereksinimli bireylerin sosyal kabullerini sağlamada normal gelişim gösteren öğrencilere sunulan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 14(3):167-180.
6. Bilgin A, Kartal H. İşitme engelli ve engelli olmayan ilköğretim öğrencilerinin benlik kavramları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2002, 15(1):43-52.
7. Bak JJ, Sperstein GN. Effects of mentally retarded children's behavioral competence on nonretarded peers behaviors and attitudes: 'Toward establishing ecological validity in research', *American Journal of Ment. İl Deficiency.*, 1987, 9:31-39.

8. Baş UA, Siyez MD. Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2011, 9(1):43-70.
9. Nadeau L, Tessier R. Social adjustment of children with cerebral palsy in mainstream classes: peer perception, *Developmental Medicine And Child Neurology.*, 2006, 48(5):331-336.
10. Özaydın L, İftar TE, Kaner S. Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2008, 9(1):15-32.
11. Demirbilek M. Zihinsel engelli bireylerin ve ailelerinin gereksinimleri, *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care*, 2013, 78(3):58-64.
12. Skar L. Peer and adult relationships of adolescents with disabilities, *Journal of Adolescence*, 2003, 26:635-649.
13. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumlar, 2001-2006.
www.kdkcocuk.gov.tr/...BM_cocuk_Haklari_Komitesi_Genel_Yorumlar.
17.10.2015.
14. Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2014-2015.
sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri...egitim-2014-2015/.../153.
17.10.2015.
15. Bahar Z. Okul sağlığı hemşireliği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2010, 3(4):195-200.
16. Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005:638.
17. World Health Organization (WHO). International Classification of Functioning, Disability and Health, Geneva, 2011.
http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf. 18.08.2015.

27. Cumurcu EB, Karlıdağ R, Almış HB. Fiziksel engellilerde cinsellik, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012, 4(1):84-98.
28. Aykara A. Kaynaştırma eğitimi sürecindeki bedensel engelli öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler ve okul sosyal hizmeti, *Toplum ve Sosyal Hizmet.*, 2011, 22(1):63-84.
29. Bolat N, Doğangün B, Yavuz M, Demir T, Kayaalp L. Doğuştan tam görme engeli olan ergenlerin depresyon, kaygı düzeyleri ve benlik kavramı özellikleri, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2010, 21:1-7.
30. Derinsu U, Akdaş F, Öztürk B. ve ark. *Yenidoğan İşitme Taraması Eğitim Kitabı*, <http://www.ozida.gov.tr/egitim/yit/>. 17.10.2015.
31. Yavuz H, Baran G, Bıçakçı YM. İşitme engelli ve işitme engelli olmayan 9-17 yaş grubundaki çocukların sosyal uyumlarının karşılaştırılması, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2010, 21(1):7-23.
32. Primary Ear and Hearing Care Training Resource. World Health Organization, Chronic Disease Prevention and Management, 2006. http://www.who.int/pbd/deafness/activities/hearing_care/advanced.pdf. 17.10.2015.
33. Kırman A, Sarı YH. İşitme engelli çocuk ve adölesanların sağlık durumları, *Güncel Pediatri*, 2011, 9:85-92.
34. Ersoy Ö, Avcı N. *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri, Özel Eğitim*, İstanbul, Ya-Pa Yayınları, 2000: 82.
35. Biçer Y, Savucu Y, Kutlu M, Kaldırımcı M, Pala R. Güç ve kuvvet egzersizlerinin zihinsel engelli çocukların hareket beceri ve yeteneklerine etkisi, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2004, 3(1):173-179.
36. Kurt AS, Tekin A, Koçak V, Kaya Y, Özpulat Ö, Önat H. Zihinsel engelli çocuğa sahip anne babaların karşılaştıkları güçlükler, *Türkiye Klinikleri J Pediatr.*, 2008, 17:158-163.

37. Korkmaz B. *Yağmur Çocuklar- Otizm Nedir?*, 2.Baskı, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2000:39.
38. UN Enable-Factsheet on Persons with Disabilities.
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid>. 17.10.2015.
39. World Health Organization. *World Report on Disability*, Library Cataloguing-in-Publication Data, 2011, 2:25-28.
40. DİE. *2002 Türkiye Özürlüler Araştırması*, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 2004:5-15-18-29.
41. Convention On The Rights Of Persons With Disabilities and Optional Protocol, 13 December 2006.
<http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>-
17.10.2015
42. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi. Çeviri: Birer L. *TBMM Arşivleri*.
http://www.tiemf.org.tr/arsiv/mevzuatlar/bm_engellihaklarisozlesmesi.pdf.
09.09.2015.
43. Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi, 2009.
http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/pictures/HaklarRaporlarDerleme_0.pdf. 11.09.2015.
44. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 1489, 06 Mayıs 1930.
<http://www.saglik.gov.tr/BAKAN/belge/1-459/tarihi24041930--sayisi1593--rg-tarihi06051930--rg-sayis-.html>. 09.09.2015.

45. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi, T.C. Resmi Gazete, sayı: B100TSH01200000, 17 Şubat 2005.
https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=24:okul-sai-hmetlerhakkinda-saik-bakanli-genelges&catid=3:teblig Genelge&Itemid=35. 10.09.2015.
46. Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. T.C. Resmi Gazete, sayı: 21240, 27 Mayıs 1992.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/73.html>. 09.09.2015.
47. Özgökçeler S, Alper Y. Özürlüler kanununun sosyal model açısından değerlendirilmesi, *İşletmeve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2010, 1(1):33-54.
48. Blair RE. *Mainstreaming: Some Issues For School Boards*, 1985:5.
<https://books.google.com.tr>. 01.09.2015.
49. İmrak HÇ. Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Tutumları ile Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okulöncesi Eğitimi anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2009.
50. Ceylan R, Aral N. Entegre eğitim, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi.*, 2005, 6(2):69-79.
51. Batu ES. Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri, *Özel Eğitim Dergisi*, 2000, 2(4):5-45.
52. İskender P. Öğretmen adaylarının tarih dersine ilişkin tutumları, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2007, 15:632.
53. Koç M, İskender M, Bayraktar B. Engelli çocuğa sahip ailelerin beklenti düzeyi ile çocuğa karşı tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2008:14-25.

54. Tufano R. Attitudes Toward Disability. In: Kumar S (ed). *Mutidisciplinary Approach to Rehabilitation*, Woburn, Butterworth-Heinemann, 2000:109.
55. Altıparmak S, Sarı YH. Manisa ilinde engelli bireylere karşı toplumsal tutum, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2012, 13:110-116.
56. Akbuğa B, Gürsel F. Bilgilendirme yoluyla beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2007:5-8.
57. Chan F, Cardoso ES, Chronister JA. *Understanding Psychosocial Adjustment to Chronic Illness and Disability*, New York, Springer Publishing, 2009:335.
58. Sarı YH, Bektaş M, Altıparmak S. Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi, *Yeni Tıp Dergisi*, 2010:80-83.
59. Kaner S, Öğülmüş S, Büyüköztürk Ş, Dökmen Z. *Toplum özürüllüğü nasıl anlıyor?*, Ankara, T.C. Başbakanlık Özürüllüler İdaresi Başkanlığı Yayını, 2009.
60. Civelek AH. Eğitilebilir Zihinsel Özürüllü Çocukların Sosyal Kabul Görmelerinde Normal Çocukların Bilgilendirilmelerinin ve İki Grubun Resim-iş ile Beden Eğitimi Derslerinde Bütünleştirilmelerinin Etkileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 1990.
61. Karadağ F, Demirtaş YV, Gırlı A. Okul öncesi dönemde akranların sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciyi tercih etme durumları, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014:191-215.
62. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <http://www.shcek.gov.tr>. 01.09.2015.
63. Köşgeroğlu N, MerT BS. Yaşam aktivitelerine dayalı hemşirelik modeli (YADHM)'ne göre zihinsel engelli bireylerin sorunları ve hemşirelik, *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2011:148-154.

64. Üzmez A. *Özürlüler Yerel Hizmet Rehberi*. İçinde: Hemşirelik Hizmetleri, İstanbul, 2012.
http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/yayinlarimiz/PublishingImages/ozurlu_yhr.pdf. 01.09.2015.
65. Örsal O. Hemşirelik perspektifinden özürlülük, *Öz-veri Dergisi*, 2007:4:2.
<http://www.ozida.gov.tr/?menu=ozveri&sayfa=ov8/ov8mak5>. 05.09.2015.
66. Üner S, Özcebe H. Urbanization and child health. Uluslararası Çocuk sağlığı ve Çevre Sempozyumu, İstanbul, 2002, *Bidiriler ve Özetler*: 40-41
67. Gürbüz K. Olumlu Sağlık Davranışlarının Kazandırılmasında Okul Sağlığı Hemşireliği Uygulamaları, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, 2006.
68. Ryan K. Health promotion of faculty and staff: the school nurses role, *The Journal of School Nursing*, 2008, 24(4):183-187.
69. Özcebe H, Ulukoğlu B. *Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı*, Ankara, Yücel Ofset, 2008:1-10.
70. Kehle TJ, Guidubaldi J. Do too many cooks spoil the broth?: evaluation of team placement and individual educational plans on enhancing the social competence of handicapped students, *Journal of Learning Disabilities*, 1980, 13(9):26-30.
71. Popp RA, Fu VR. Preschool children's understanding of children with orthopedic disabilities and their expectations, *The Journal of Psychology*, 1981, 107:77-85.
72. Ackerman D, Howes C. Sociometric status and after-school social activity of children with learning disabilities, *Journal of Learning Disabilities*, 1986, 19(7):416-419.

73. Stiliadis K, Wiener J. Relationship between social perception and peer status in children with learning disabilities, *Journal of Learning Disabilities*, 1989, 22(10):624-629.
74. Townsend MAR, Wilton KM, Vakilirad T. Children's attitudes toward peers with intellectual disability, *Journal of Intellectual Disability Research*, 1993, 37:405-411.
75. Farmer TW, Van Acker RM, Pearl R, Rodkin PC. Social networks and peer-assessed problem behavior in elementary classrooms student with and without disabilities, *Remedial and Special Education*, 1999, 20(4):244-256.
76. Hall LJ, McGregor JA. A follow-up study of the peer relationships of children with disabilities in an inclusive school, *The Journal of Special Education*, 2000, 34(3):114-126.
77. Manetti M, Schneider BH, Siperstein G. Social acceptance of children with mental retardation: testing the contact hypothesis with an Italian sample, *International Journal of Behavioral Development*, 2001, 25(3):279-286.
78. Diamond KE. Relationships among young children's ideas, emotional understanding and social contact with classmates with disabilities, *Topics in Early Childhood Special Education TECSE*, 2001, 21(2):104-113.
79. Buysse V, Goldman BD, Skinner ML. Setting effects on friendship formation among young children with and without disabilities, *Exceptional Children*, 2002, 68(4):503-517.
80. Mpofu E. Enhancing social acceptance of early adolescents with physical disabilities: effects of role salience, peer interaction and academic support interventions, *International Journal of Disability, Development and Education*, 2003, 50(4):435-454.

81. Williams AL, Chacko A, Wymbs BT, Fabiano GA, et al. Athletic performance and social behavior as predictors of peer acceptance in children diagnosed with attention-deficit/hyperactivity disorder, *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 2005, 13(3):173-180.
82. Yu G, Zhang Y, Yan R. Loneliness, peer acceptance and family functioning of Chinese children with learning disabilities: characteristics and relationships, *Psychology in the Schools*, 2005, 42(3):325-331.
83. Nadeau L, Tessier R. Social adjustment of children with cerebral palsy in mainstream classes: peer perception, *Developmental Medicine and Child Neurology*, 2006, 48(5):331-336.
84. Wong DKP. Do contacts make a difference? The effects of mainstreaming on student attitudes toward people with disabilities, *Research in Developmental Disabilities*, 2006, 29:70-82.
85. Devine MA, Dawson S. The effect of a residential camp experience on self esteem and social acceptance of youth with craniofacial differences, *Therapeutic Recreation Journal*, Second Quarter, 2010, 442:105-120.
86. Feragen KB, Kvaalem IL, Rumsey N, Borge AIH. Adolescents with and without a facial difference: the role of friendships and social acceptance in perceptions of appearance and emotional resilience, *Body Image*, 2010, 7:271-279.
87. Veeneman N, Rohan JM, Nabors L. Middle school age children's acceptance of a child with a facial scar, *Int J Adolesc Health.*, 2014, 7(3):213-217.
88. İşcan G, Fazlıoğlu Y, Parlak C. İlkokula devam eden normal gelişim gösteren çocukların yetersizliği olan akranlarına yönelik tutumlarının incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, 15:128-138.
89. Stewart M, Barnfather A, Evans J, Ray L, Letourneau N. Brief report: an online support intervention: perceptions of adolescents with physical disabilities, *Journal of Adolescence*, 2011, 34:795-800.

90. Diamond KE, Young Hong S. Young children's decisions to include peers with physical disabilities in play, *Journal of Early Intervention*, 2010, 32(3):163-177.
91. Nevill REA, White SW. College students' openness toward autism spectrum disorders: improving peer acceptance, *J Autism Dev Disord.*, 2011, 41:1619-1628.
92. Georgiadi M, Kalyva E, Kourkoutas E, Tsakiris V. Young children's attitudes toward peers with intellectual disabilities: effect of the type of school, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 2012, 25:531-541.
93. Hurst C, Corning K, Ferrante R. Children's acceptance of others with disability: the influence of a disability-simulation program, *J Genet Counsel.*, 2012, 21:873-883.
94. Ytterhus B. Everyday segregation amongst disabled children and their peers: a qualitative longitudinal study in Norway, *Children & Society*, 2012, 26:203-213.
95. Webster AA, Carter M. A descriptive examination of the types of relationships formed between children with developmental disability and their closest peers in inclusive school settings, *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 2013,38(1):1-11.
96. Bebetos E, Derri V, Filippou F, Zetou E, Vernadakis N. Elementary school children's behavior towards the inclusion of peers with disabilities, in mainstream physical education classes, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2014, 152:819-823.
97. Werner S, Peretz H, Roth D. Israeli children's attitudes toward children with and without disabilities, *Early Childhood Research*, 2015, 33:98-107.
98. Gardiner E, Iarocci G. Students with autism spectrum disorder in the university context: peer acceptance predicts intention to volunteer, *J Autism Dev Disord.*, 2014, 44:1008-1017.

99. Wendelborg C, Kvello Q. Perceived social acceptance and peer intimacy among children with disabilities in regular schools in Norway, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 2010, 23:143-153.
100. Ekornas B, Heimann M, Tjus T, Heyerdahl S, Lundervold AJ. Primary school children's peer relationships: discrepancies in self-perceived social acceptance in children with emotional or behavioral disorders, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 2011, 30(6):570-582.
101. Laws G, Bates G, Feuerstein M, Apps E, White C. Peer acceptance of children with language and communication impairments in a mainstream primary school: associations with type of language difficulty, problem behaviours and a change in placement organization, *Child Language Teaching and Therapy*, 2012, 28:173-86.
102. Öztürk T, Yıkılmış A. Ana sınıflarına devam eden normal çocukları bilgilendirmenin zihin engelli yaşlılarına yönelik tutumlarına etkisi, 2013.
www. efdergi.ibu.edu.tr/index.php/efdergi/article/download/1133/2062.
21.08.2015.
103. Yıldırım Y, Güven D. Değer ölçütleri kapsamında özel eğitim sınıf öğrencilerinin bedensel engelli bireyler hakkındaki görüş ve tutumları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2012, 12(2):1475-1490.
104. Jackson JN, Campbell JM. Teacher's peer buddy selections for children with autism: social characteristics and relationship with peer nominations, *J Autism Dev Disord.*, 2009, 39:269-277.
105. Swaim KF, Morgan SB. Children's attitudes and behavioral intentions toward a peer with autistic behaviors: does a brief educational intervention have an effect?, *Journal of Autism Developmental Disorders*, 2001, 31(2):195-205.

106. Boer A, Pijl SJ, Post W, Minnaert A. Peer acceptance and friendships of students with disabilities in general education: the role of child, peer and classroom variables, *Social Development*, 2013,22(4):831-844.
107. Kargın T, Baydık B. Kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin işitme engelli akranlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2002, 3(2):27-39.
108. Pijl SJ, Frostad P. Peer acceptance and self-concept of students with disabilities in regular education, *European Journal of Special Needs Education*, 2010, 25(1):93-105.
109. Knapp D, Devine MA, Dawson S, Piatt J. Examining perceptions of social acceptance and quality of life of pediatric campers with physical disabilities, *Children's Health Care*, 2015, 44:1-16.
110. Tan TS, Cheung WS. Effects of computer collaborative group work on peer acceptance of a junior pupil with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD), *Computer & Education*, 2008, 50:725-741.
111. Çolak A., Vuran S., Uzuner Y. Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlilik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2013, 14(2):33-49.
112. Vaughn S, Elbaum BE, Schumm JS, Hughes MT. Social outcomes for student with and without learning disabilities in inclusive classrooms, *Journal of Learning Disabilities*, 1998, 31(5):428-436.
113. Siperstein G, Parker RC, Norins J, Widaman KF. A national study of Chinese youths' attitudes towards students with intellectual disabilities, *Journal of Intellectual Disability Research*, 2011, 55:370-384.

114. Estell DB, Jones MH, Pearl R, Van Acker R, Farmer TW, Rodkin PC. Peer groups, popularity and social preference, trajectories of social functioning among students with and without learning disabilities, *Journal of Learning Disabilities*, 2008, 41(1):5-14.

8. EKLER

EK-1. Tanımlayıcı Anket Formu

İlköğretim İkinci Kademe Ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Engelli Akranlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi

Sayın Katılımcı,

Bu anket; 'İlköğretim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Engelli Akranlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi' amacıyla yapılmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler araştırmacıda saklı kalacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar araştırmanın niteliği açısından oldukça önemlidir. İşbirliğiniz için teşekkür ederim.

Anket ile ilgili soru ve/veya görüşleriniz için mail adresimden ulaşabilirsiniz.

Ankete katılmayı kabul ediyor musunuz?

Evet Hayır (Cevabınız **Hayır** ise nedenini belirtiniz)

.....

Anket Doldurulma Tarihi: ... / ... /

Anket No :

1. Doğum tarihiniz .../.../...
2. Cinsiyetiniz ☐ Erkek ☐ Kız
3. Kardeşiniz var mı?
4. Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?
5. Nerede yaşıyorsunuz? ☐ İl ☐ İlçe ☐ Kasaba ☐ Köy
6. Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisidir? ☐ Çekirdek ☐ Geniş ☐ Diğer (YAZINIZ.....)
7. Anneniz yaşıyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır
8. Babanız yaşıyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır
9. Annenizin eğitim durumu nedir? ☐ Okur yazar değil ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite

10. Babanızın eğitim durumu nedir? ☐ Okur yazar değil ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite
11. Ailenizin aylık geliri ne kadardır? ☐ 1000 TL 'den az ☐ 1001-1500 TL arası ☐ 1501-2500 TL arası ☐ 2501 TL 'den fazla
12. Ailenizde kronik hastalığı (hipertansiyon, diyabet, kalp hastalığı vb.) olan birey var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
13. 12. soruya cevabınız evet ise, hastalığı nedir? Yazınız.
14. Sizce engelli kişi/birey kimdir? Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz. ☐ Hasta birey ☐ Uslu birey ☐ Kollarında yada bacaklarında birşey olan birey ☐ Görmeyen birey ☐ Duymayan birey ☐ Yürüyemeyen birey ☐ Konuşamayan birey ☐ Zeka geriliği olan birey ☐ Diğer (YAZINIZ.....)
15. Ailenizde engelli birey var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
16. 15. soruya cevabınız evet ise, ailenizdeki engelli bireyin yakınlık derecesi nedir? ☐ Anne ☐ Baba ☐ Kardeş ☐ Amca-dayı ☐ Hala-teyze ☐ Kuzen ☐ Diğer (Kim olduğunu YAZINIZ.....)
17. 15. soruya cevabınız evet ise, ailenizdeki engelli bireyin engeli nedir? ☐ İşitme ☐ Görme ☐ Bedensel ☐ Zihinsel
18. Ailenizin dışında tanıdığımız engelli birey var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
19. 18. soruya cevabınız evet ise, tanıdığımız engelli bireyin kim olduğunu belirtiniz? ☐ Arkadaş ☐ Komşu ☐ Uzak akraba ☐ Diğer (YAZINIZ.....)

<p>20. Okulunuzda engelli öğrenci var mı?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Evet ☐ Hayır
<p>21. Sınıfınızda engelli öğrenci var mı?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Evet ☐ Hayır
<p>22. Sizce engelli kişilerin/bireylerin kullandığı yardımcı araçlar nelerdir? Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Gözlük ☐ İşitme cihazı ☐ Koltuk değneği ☐ Tekerlekli sandalye ☐ Diğer (YAZINIZ
<p>23. Engelliler hakkında nerelerden/kimlerden bilgi edindiniz? Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ TV, gazete vb. medya organlarından ☐ Ailemden ☐ Öğretmenimden ☐ Doktor, hemşire vb. sağlık personelinde ☐ Diğer (YAZINIZ.....)
<p>24. Engelliler için çevrenizde, sokak, okul, banka, vb. gibi ortak kullanım alanlarında ne tür kolaylıklar gözlemliyorsunuz? Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Okul binası tek katlı ☐ Engelli asansörü var ☐ Rampalar var ☐ Yollarda sarı şeritler var ☐ Lavaboların boyu engellilere göre düzenlenmiş ☐ Engelli tuvaleti var ☐ Görme engelliler için kabartma yazılar var ☐ Diğer (YAZINIZ
<p>25. Sizce, insanlar engelli birey gördüğünde ne yapıyorlar?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ona acıyorlar ☐ O yokmuş gibi davranıyorlar ☐ Ona rahatsız edecek şekilde bakıyorlar ☐ Alay ediyorlar ☐ Diğer (YAZINIZ.....)
<p>26. "Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir engelli gördüğümde" (Bu cümleyi tamamlayınız).</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Görmezden gelirim ☐ Başka biri yardım eder diye düşünerek yoluma devam ederim ☐ Çevremdeki insanlara yardım etmelerini söylerim ☐ Yardım ederim ☐ Diğer (YAZINIZ.....)
<p>27. Okulunuzdaki engelli arkadaşlarınız ile oyun, müzik, spor, okuma vb. gibi etkinlikleri birlikte yapmak ister misiniz?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Evet ☐ Hayır

28. 27. soruya cevabınız **hayır** ise, neden **istemezsiniz?** Belirtiniz..

- Onu küçümserim
- Ondan korkarım
- O bizim gibi oynayamaz, oyuna ayak uyduramaz
- Onunla anlaşamam
- Diğer (YAZINIZ.....)

29. Sınıfınızdaki engelli arkadaşlarınız ile temizlik, yemek yeme vb. gibi rutin etkinliklere katılmak ister misiniz?

- Evet
- Hayır

30. 29. sorunun cevabı **hayır** ise; nedenini işaretleyiniz.

- Ondan utanırım
- Ondan korkarım
- Onu küçümserim
- Onunla anlaşamam
- O bize ayak uyduramaz
- Diğer (YAZINIZ.....)

Anket bitmiştir. Katıldığınız için teşekkür ederim.

EK-2. Sosyal Kabul Ölçeği

SOSYAL KABULÜ BELİRLEMeye YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Okulunuzdaki engelli çocuklarından biri veya birkaçının sizin sınıfa gelerek, sizinle birlikte okuyacaklarını düşünün. Onlarla ne tür ilişkilere girersiniz veya onlara nasıl davranırsınız? Aşağıdaki listede birtakım davranış örnekleri verilmiştir. Karar vermenizde yardımcı olmak amacıyla hazırlanan bu listede:

A.	Size en uygun olan ifadede "Evet" i,
B.	Size biraz uygun olan ifadede "Sanırım Evet" i,
C.	Karar veremediğiniz zaman "Ne Evet Ne Hayır" i,
D.	Size pek uygun olmayan ifadede "Sanırım Hayır" i,
E.	Size hiç uygun olmayan ifadede ise "Hayır" i işaretleyin.

1. Derste bulunmadığı günlerde ona ev ödevini söyledim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

2. Sıra olduğumuz zaman, onun yanında dururdum.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

3. Okuldan sonra da onunla oynardım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

4. Ona kurşun veya tükenmez kalemimi ödünç verirdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

5. Ona matematik problemlerini çözmede yardım ederdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

6. Diğer çocukların alay etmeleri halinde onu korurdum.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

7. Sınıfta boş zamanlarda onunla konuşurdum.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

8. Onu evime davet ederim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

9. Sınıfta, onun yanında otururdum.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

10. Okulda boş zamanlarda, onunla oynardım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

11. Sınıfta, sadece birkaç çocuğun bildiği bir sırrı onunla paylaşırdım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

12. Yanına yaklaşıp ve ona merhaba derdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

13. Yemeğimin bir kısmını onunla paylaştım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

14. Okul gezilerinde, otobüste onun yanında oturdum.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

15. Onu bazen evinden telefonla arardım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

16. Yanlış bir şeyler yaptığında bile onun tarafını tutardım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

17. Ona kendimi anlattım. (Kendimden söz ederdim)

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

18. Ortak sınıf çalışmalarında ona yardım ederdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

19. Başarılı olduğu konularda onu överdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

20. Onu, kendi arkadaşlarımla tanıştırdım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

21. Eşli oyunlar oynadığımızda, onu eş olarak seçerdim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

22. Daha önce kimseye söylemediğim, kendi hakkımda bazı şeyleri ona söyledim.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

EK-3. Etik Kurul Onay Formu

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU

Tarih :/..../2014

Yer : Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çankırı Cad. Çiçek Sok. NO: 3 Ulus/ANKARA

Katılımcılar : Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU

Projenin Adı:	İlköğretim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Engelli Akranlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi
Projenin Niteliği:	Yüksekisans Tezi
Proje Araştırmacıları:	Sorumlu Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. Sibel KÜÇÜK Araştırmacı, Elif KOYUNCUOĞLU
Proje Yürütücüsünün Haberleşme Bilgileri:	E-mail Adresi: kogluelif@gmail.com Telefon No: 0 542 435 42 73
Araştırmanın Amacı:	Sağlıklı çocukların, engelli akranlarını sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesidir.
Araştırmanın Gerekçesi:	<p>Çevresindeki uyarıları algılama, algılananları değerlendirme, kavramlaştırma, düşünme, öğrenme, öğrenilen şeylerle deneyimler arasında bağlantı kurabilme yetilerini kullanamayan, kendi dünyasında yaşamaya çalışan yada herhangi bir fiziksel ve motor yetersizliği olan ve kısaca mental, fiziksel, sosyal ve tıbbi yönleriyle yaşitlarından geride bulunan çocuklar 'engelli çocuklar' olarak tanımlanmaktadır (1).</p> <p>Engellilere yönelik; acıma, alay etme, uzak durma veya aşırı koruyucu davranma gibi olumsuz tutumların gösterilmesi engelli bireylerde; soyutlanma ve yalnızlık; düşük benlik algısı, kendine güven duygusunun gelişmemesi, kaygı, utanma gibi duygulara, aşırı koruyucu davranışlar ise güdü eksikliği gibi problemlere yol açmaktadır (2).</p> <p>Özyürek'in (2000) Home ve Lombana'dan aktardığına göre; engelli bireylere yönelik tutumlar konusunda yapılan araştırmaların, engelli bireylere yönelik</p>

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fakültesi öğretim üyelerinden Sayın
..... adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

İmzalar:

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN (Rektör Yrd.)	Koordinatör	
Prof. Dr. Fatih Vehbi ÇELEBİ	Koordinatör Yardımcısı	
Prof. Dr. Mehmet BARCA	Üye	
Prof. Dr. Selami AKKUŞ	Üye	
Prof. Dr. Ahmet KANKAL	Üye	
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ	Üye	
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL	Üye	
Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN	Üye	
Prof. Dr. Veli ÇELİK	Üye	
Doç. Dr. Özen ÖZENSOY GÜLER	Üye	
Safure ARSLAN	Raportör	

EK-4. Balıkesir Valiliği Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Onay Yazısı

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı: 99191664/605.01/3685499
Konu: Araştırma İzni

06/04/2015

VALİLİK MAKAMINA BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı genelgesi
b) Yıldırım Bayezit Üniversitesi Rektörlüğünün 23.03.2015 tarihli ve 75265783-1887 sayılı yazısı

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Elif KOYUNCUOĞLU		
Danışmanı	Yrd.Doç. Dr. Sibel KUÇUK		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Yıldırım Bayezit Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik AD Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği		
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	İlköğretim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Engelli Arkadaşlarını Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi		
Başvuru Tarihi	30.03.2015	Başvuru Sayısı	3375711
Çalışma Başlama Tarihi	06.04.2015		
Çalışma Bitiş Tarihi	01.02.2016		
Veri Toplama Araçları	Tutum Ölçeği, Sosyal kabul belirleme ölçeği		
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tezi		

ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ

S.No	Okulun Adı	S.No	Okulun Adı
1	Bandırma İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne Bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları		

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü taktirde olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin AŞIK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
06/04/2015
Yusuf CENGİZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Eki :
Yazı ve Ekleri (26 Sayfa)
(Eklerin Aslı Dosyasında Mevcuttur)

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Elif Koyuncuoğlu
Doğum tarihi	: 01.10.1980
Doğum yeri	: Bandırma
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
Adres	: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Ankara
Tel	: 0 542 435 42 00
Faks	:
E-mail	: kogluelif@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Bandırma Şehit Mehmet Gönenc Lisesi
Lisans	: Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu
Yüksek lisans	: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı
Doktora	:
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: ÜDS: 66.25 (2008)
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
Neonatoloji Hemşireliği Derneği	